

HRVATSKI PLANINAR

2 • 1995
VELJAČA

ČASOPIS HRVATSKOG PLANINARSKOG SAVEZA JOURNAL OF THE CROATIAN MOUNTAINEERING ASSOCIATION

Godište 87
Volume 87

Veljača 1995
February 1995

Broj 2
Number 2

SADRŽAJ

Željko Poljak: Današnje planinarstvo pred korjenitim promjenama	33
Željko—Antun Matišin: U Karnijskim Alpama	37
Tomislav Jagačić: Kamen u naprtnjači i četrdeset godina poslije	39
Vladimir Jagarić: Hotel "Braća Horvat" na samoborskoj Plešivici	41
Darko Berljak: Aleksandar Veliki koristio se i penjačkom opremom	43
Vlado Božić: Nezgode pri istraživanju Lukine jame na Velebitu 1994. g	46
Darko Berljak: Zašto je Hrvatski planinarski savez osnovao poduzeće	49
Vlado Božić: Ispitivanje korodiranih karabinera	51
Ivica Piljić: Športsko penjanje u Hrvatskoj 1994. godine	53
Leopold Gašpar: Hirne pretočene u spletove riječi	54
Tko je tko u hrvatskom planinarstvu	55
Protivljenja	56
Zaštita prirode	57
Alpinizam i sportsko penjanje	59
Planinarstvo u tisku	61
Obljetnice	61
Vijesti	62

Slika na naslovnoj stranici:

Zimski motiv

Foto: Nino Marcutti

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK: prof. dr. Željko Poljak, HR-41 000 Zagreb, A. Cesarsca 5

UREDNIČKI ODBOR: Nikola Aleksić, dr. Borislav Aleraj, Darko Berljak, dr. Srećko Božičević, ing. Vlado Božić, Željko Gobec, Jakša Kopić, dr. Miliivoj Kovačić, prof. Krunoslav Milas i Tomislav Pavlin

Godišnja preplata za 1995. godinu 65 kuna (za inozemstvo 35 DEM), poštanskom uplatnicom na žiro račun Hrvatskog planinarskog saveza broj 30102-678-5535. Devizne uplate na broj: SWIFT-ZABA-HR XX 25731-3253236. Preplata je moguća u dvije polugodišnje rate po 35 kuna

IZDAVAČ I REDAKCIJA: Hrvatski planinarski savez, HR-41 000 Zagreb, Kozarčeva 22, tel. 041/448-774 (8-14 sati). Fax 041/441-088. Izlazi jedanput mjesечно. Prvi broj izашao 1898. godine kao glasilo Hrvatskog planinarskog društva. Časopis nije izlazio od 1915. do 1921. i od 1945. do 1948. Od 1949. do travnja 1991. izlazio pod naslovom "Naše planine"

SLOG I PRIJELOM: ELEMENT, Zagreb, Republike Austrije 11

TISAK: Štamparija "Spiridon Brusina", VI. Danica i Ante Pelivan, Lomnica D., Velika Gorica

Tiskanje časopisa omogućuje donacijama Tvrnica boja "Chromos" Samobor

Na ovaj časopis ne plaća se osnovni porez na promet na temelju mišljenja Ministarstva prosvjete (612-10/92-01 187 ur. br. 532-03-1/7-92/-9201 od 16. 3. 1992)

Današnje planinarstvo pred korjenitim promjenama

Prof. dr. ŽELJKO POLJAK, Zagreb

Kuda danas ide planinarstvo? — sve češće se postavlja pitanje u ekološkim krugovima svijeta. Nekoć gotovo sinonimom zaštite prirode, planinarstvo postepeno postaje vlastitom suprotnošću. U svojem stoljetnom nastojanju da ljepotu planinske prirode približi čovjeku, dosegnuo je takvu razvojnu točku na kojoj počinje i samo ugrožavati prirodu svojom djelatnošću. Nekada su planinari bili oni koji su se beskompromisno opirali svakome tko je pokušao zadirati u gorsku prirodu, a danas se približavaju vrhu ljestvice onih koji prirodi prijete. Međunarodni savez planinarskih društava (UIAA) sve češće raspravlja o tom pitanju, a i vodeći planinarski časopisi u svijetu vrlo ozbiljno prihvaćaju oštре kritike upućene planinarama. Zaključci koji se sami po sebi nameću, a koje će prije ili poslije prihvati i naša planinarska organizacija — ako i nadalje želi biti ravnopravnim članom UIAA — revolucionirat će naše planinarstvo. Doslovno revolucionirati, jer gotovo sve ono što smo dosad smatrali prirodnim, normalnim i poželjnim, ubuduće se postavlja na posve drugačiji način. Što prije to shvatimo i prihvatimo, to bolje i za naše planinarstvo i za naše planine. Srećom, naše su planine još prilično očuvane od utjecaja tehničke civilizacije i zbog toga su dobri izgledi da ih spasimo od potpune degradacije.

Stoljetna misija naše planinarske organizacije, da se što većem mnoštvu ljudi omogući uživanje u planinskoj prirodi, drastično se primakla kraju. U stogodišnjem ratu između planinara i šumara na Medvednici, na primjer, pozicije su se danas iz temelja izmijenile: dok su prije planinari optuživali šumare zbog pustošenja šumskog plašta pretjeranom sjećom, danas sami postaju opasnost jer svojom propagandom usmjeravaju u šume na Medvednici mnoštvo

neodgojenih izletnika, među kojima je sigurno i onih s planinarskom iskaznicom. Danas vijest o nekom masovnom planinarskom izletu tjera strah u kosti i lovcima i šumarama, a napose ekoložima. Kad sam prije četvrt stoljeća pisao da su planinari vodeća snaga u zaštiti prirode jer su beskompromisno suprotstavljeni lovcima, šumarama i gramzljivoj privredi, nisam ni slutio da će doći vrijeme kad će planinarska organizacija osnivati gorske straže i eko-patrole radi nadzora i nad vlastitim članovima. Plemenita akcija "planinara—smetlara" na Medvednici i u Paklenici samo je kap u moru i bez trajnijeg učinka. Iako Statut Hrvatskog planinarskog saveza, jednako kao i statuti gotovo svih planinarskih društava, deklarativno prihvaćaju zaštitarska i ekološka načela, u praksi je gotovo posve suprotno. Bit će teško iz svijesti naših planinara, pogotovo vodećih planinarskih djelatnika, iskorijeniti nekadašnje postulate o masovnosti, o planinarskim stazama i markacijama, o izgradnji planinarskih kuća. Teško je očekivati da će biti sposobni za nagao zaokret u svemu onome što su dosad smatrali svojim svetim zadatkom, ali je to očita neminovnost. Da bi bilo jasno o čemu je riječ, evo desetak glavnih točaka u kojima se razlikuje planinarstvo nekoć i danas!

- Nekoć: propagirati planinarenje u širokim slojevima pučanstva po onoj "Navali narode!"

Danas: zaštićivati osjetljivu planinsku prirodu od najezde ekološki neobrazovanog mnoštva izletnika i rekreativaca, pogotovo u područjima gdje nije moguć uspješan nadzor i čuvarska služba. Bez ustručavanja valja reći da planinu valja rezervirati samo za one koji znaju uživati bez nanošenja štete njezinom eko-sustavu. Gomile početnika smiju u planinu samo u pratnji pravoga planinara s vodičkom naobrazbom.

Prilog raspravi o "Razvoju planinarske organizacije u Hrvatskoj do 2000. godine" koju je otvorio Glavni odbor HPS na sjednici 9. srpnja 1994. raspravljujući o budućim zadacima i ciljevima.

Primjeri. Velebitski planinarski put, osnovan 1969. godine (i mojom zaslugom, odnosno krivnjom) imao je za posljedicu da je tijekom vremena na tisuće lovaca na žigove opustošilo planinarska skloništa i prirodu uzduž markiranih staza, ostavilo za sobom gomile smeća i otpadaka, u planinarskim skloništima ložilo štednjake čak i pokućstvom(!) i uza sve to nanjelo još i ljudu planinarskoj organizaciji. Planinska je priroda vrlo osjetljiva i ne smiju se prekoracivati granice njene izdržljivosti. U planinskim nacionalnim parkovima SAD (npr. Yosemiti) izračunalo se kolik je godišnji moguć maksimum posjetitelja, pa ako park želite posjetiti, morate rezervirati ulaznicu ponekad i godinu dana unaprijed. Tako se zaista čuva, cijeni i poštije planinu! Pa i nedavni susret "triju država" na Vršiću sa svojih deset zaključaka (str. 58) pokazuje da nas susjadi pretječu u osuvremenjivanju planinarstva.

- Nekoć: omasovljjenje planinarskih organizacija po načelu: "Što više članova, to bolje i vrednije društvo!"

Danas: kvantiteta mora ustupiti mjesto kvaliteti. Planinska priroda podnosi samo ljudu s planinarskom naobrazbom i razvijenom eko-

loškom sviješću, nipošto gomile neodgojenih cekeraša, ljubitelja branja cvijeća, bukače, pijanice, pušače i druge vrste sebičnjaka i štetočina. Olako davanje planinarskog statusa takvim ljudima vraća nam se poput bumeranga: ekolozi sve češće upozoravaju na štetno ponašanje "planinara" u prirodi. Štete što ih uzrokuju upravo su nemjerljive. Sigurno i oni doprinose što svakog ljeta u Dalmaciji gori najčešće u planinskim bespućima i što naše planinarske kuće gutaju požari. Sjetimo se da smo u požarima izgubili objekte na Jankovcu, Samarskim stijenama, Goršćici, Platku (1938), Adolfovcu, Mosoru (Lugarnica), Visočici (1940) i Sljemenu (Tomislavov dom, 1934). Zabluda je da se planinarom može postati samim dobivanjem članske iskaznice. Statutom Saveza i društava valja odrediti da se naslov "planinar" može steći tek nakon određenog pripravničkog staža i stjecanja ekoloških navika, slično kao naslov speleolog, alpinist ili vodič. Osim toga, naše organizaciju ne bi smjele u svoje redove primati osobe koje nemaju potrebnih ljudskih kvaliteta.

Primjeri. Članom predratnog Hrvatskog planinarskog društva mogao je postati samo kandidat za koga su bar dva člana jamčila da posjeduje osobine potrebne planinaru. Radi usporedbe: ni naslov lovca se ne stječe upisom u lovačko društvo, nego tek uspješno položenim ispitom nakon potrebnog staža. Za razliku od nas, u Njemačkoj se strogo razlikuje izletnik (Wanderer) od planinara (Bergsteiger) a imaju i zasebne organizacije.

- Nekoć: izgraditi u svojoj planini što veću i što komforntiju kuću, i to što bliže najvišemu vrhu, ako već ne na samome tjemenu poput orlova gniazda.

Danas: objekte graditi što bliže podnožju, tako da planinarima služe samo kao polazno uporište a ne kao cilj pohoda. U visinskim objektima koji već postoje valja odvraćati posjetitelje od dužeg boravka smanjivanjem komfora i usluga. Planinarska kuća u visinskom području smije služiti samo kao nužno sklonište, nipošto za duži boravak ili čak za godišnji odmor.

Primjeri: planinarski domovi na Risnjaku, Kleku, Snježniku i Zavižanu tipične su nepodobne lokacije, s gotovo nepopravljivim štetnim posljedicama. Nekadašnja cvjetana Schlosserove livade na Risnjaku, o kojoj su botaničari sa zanosom sanjarili zbog rijetke i zanimljive flore, zauvijek je uništena izgradnjom planinarskog doma. Kad sam godine 1965. u našem časopisu pod naslovom "Planinarske kuće na krivom mjestu" (str. 263–268) upozorio

na ovakve pogreške, bilo je to tada gotovo jednoglasno proglašeno herezom i trebalo je proći ravno tri desetljeća da se ovo gledište napokon počinje prihvati, iako zasad tek vrlo stidljivo.

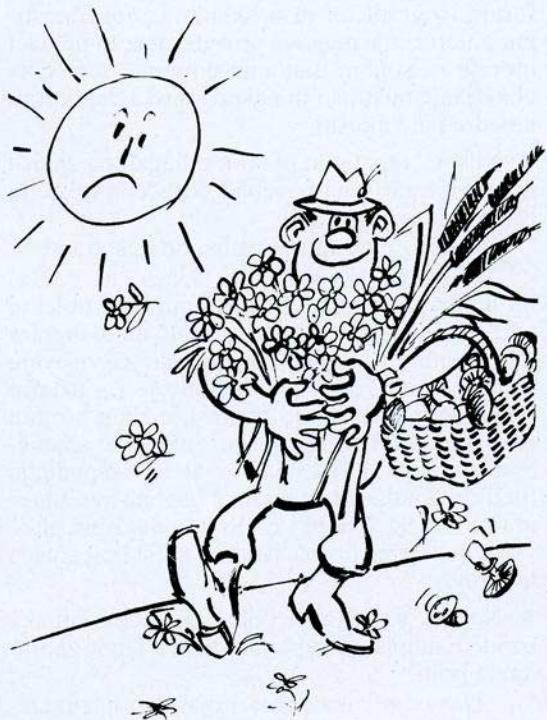
- Nekoć: na svakoj planini, u djelokrugu rada svog društva, pošto-poto osnovati neku "transverzalu", pa i nekoliko takvih obilaznica na jednoj planini.

Danas: što manje markiranih staza i na njima što manje markacija, a uz to, one ne smiju biti nametljive. Pravom planinaru bit će dosta na zemljopisna karta uz tek poneki putokaz na kritičnom mjestu, a ostalima, bez ekoloških navika, ni ne treba olakšavati pristup u sveti hram prirode kao što smo dosad velikodušno nastojali.

Primjeri. Mreža markiranih planinarskih staza i obilaznica po Samoborskom gorju svojom je gustoćom postala upravo nakaradna, što se lijepo može vidjeti već pogledom na kartu priloženu vodiču po Kružnom planinarskom putu. Ta je mreža svake godine sve gušća i, ako se tako nastavi, uskoro će na tom gorju biti premalo stabala za postavljanje markacija. Naprotiv, u nacionalnim parkovima SAD izbjegava se markiranje jer se time nagrdjuje priroda, a pravom ljubitelju prirode, s planinarskim iskustvom, markacija nije ni potrebna. U ovom su broju časopisa objavljeni izvaci iz jednog pisma predsjednika PD "Novi Zagreb" kojim se usprotivio novoj obilaznici po Velebitu (str. 56). Neka to pismo posluži kao test: koliko će planinara prihvati njegovu tezu, a kolik će postotak negodovati? Dodajmo tome činjenicu da mnoge od tih puteva više gotovo nitko ni ne obilazi, s jedne strane zbog zasićenja, a s druge zato što je na zalasku moda skupljanja tzv. transverzalnih značaka. Zar nije vrijeme da se promislí o ukidanju suvišnih obilaznica? Prema priznanju organizatora Zagorskog, Slavonskog, Goranskog i mnogih drugih planinarskih puteva, godišnje ih prođe jedva po desetak planinara. Nebrojene markacije nepotrebno "ukrašavaju" prirodu, a da ne govorimo o uzaludnom trošenju snaga i sredstava na njihovo održavanje.

- Nekoć: probiti cestovni prilaz u visinsko područje do "svoje" planinarske kuće radi dolaska što većeg broja posjetilaca te radi bolje i lakše opskrbe.

Danas: smanjiti opskrbljenosť na ono što je najnužnije, krevete iznajmljivati bez posteljine, zabraniti pranje posteljine u planini, prilazne ceste zatvoriti rampama, jer kuće, kao što je već rečeno, trebaju služiti samo kao skloništa pješacima.

Primjer: bitka slovenskih planinara protiv cesta i žičara u Nacionalnom parku Triglav, iako i sami imaju u visinskom području kuće koje je teško opskrbljivati.

- Nekoć: alpinističke mogućnosti proširiti na što više dosad nepoznatih i neosvojenih stijena.

Danas: regulirati naježdu penjača u tako osjetljivim područjima kao što su kraške stijene jer su mnoge od njih staništa rijetkih ptica i biljaka. Penjanje dopustiti samo u skladu s nalazom i mišljenjem stručnog organa za zaštitu prirode. Sportske penjače s prirodnih stijena usmjeravati na umjetne, što, uostalom, oni danas i sami nastoje.

Primjeri. Nacionalni park Paklenica postao je (i bio sve do Domovinskog rata) penjaštem europskog glasa, gdje se znalo odjednom skupiti i više od tisuću penjača sa svih strana svijeta. Oni su se nekontrolirano razmiljeli po stijenama, ugrožavajući floru i faunu. Zaštićeni bjelogлавi sup gotovo je nestao iz Paklenice (srećom se opet namnožio, možda i zato što je rat prekinuo alpinističku bujicu). U njemačkoj saveznoj državi Baden-Württemberg, u kojoj je 120.000 organiziranih planinara, penjačima je zatvoreno 490 stijena od ukupno 516 (zbog to-

ga su nedavno demonstrirali u Stuttgartu). Broj penjača u glasovitoj stijeni El Capiten (Kalifornija) ograničen je u skladu s mogućnostima opterećenja njegove prirode, a uz to penjači moraju sa sobom u stijenu ponijeti vrećice za obavljanje nužde te ih nakon silaska deponirati na određeno mjesto.

- Nekoć: otpatke u planini odlagati na zaklonjena mjesta ili na posebno određenu lokaciju blizu planinarske kuće.

Danas: nosi smeće s planine sa sobom!

Primjeri. Iza Pansiona "Učka" na Poklonu nalazi se duboka kraška jama koja objektu služi kao smetište, iako je poznato da se drenira u podzemne vodotoke koji sigurno zasvršavaju u opatijskom vodovodu. Slično je i s jednim objektom na Velebitu. Everest je zbog brojnih ekspedicija i trekkinga postao "najvišim smetištem na svijetu" tako da Nepal od ekspedicija traži da ubuduće nose nakon uspona svu opremu natrag sa sobom i da uz to unaprijed platе visok polog za trošak odvoza zaostalog smeća u dolinu.

- Nekoć: staništa rijetkih i zaštićenih biljaka označiti natpisom i upozorenjem da ih je zabranjeno brati.

Danas: nikakva tabla, nikakva prilazna staza, a prema onoj biblijskoj: Ne izlaži biserje pred svinje.

Primjeri. Na hrvatskim planinama runolist je gotovo posve istrijebljen. U nedjelju po podne silaze izletnici s Medvednice u Zagreb, pogotovo izletnice, s naramcima cvijeća, što ga odbacuju još prije povratka kući. Kakav egoizam! Na željezničkoj stanici ispod Gôlice u Sloveniji, poznatoj po divnim narcisama zaštićenim zakonom, policija povremeno pregledava planinarske naprtnjače kontrolirajući kako se zakon poštuje i prekršitelje kažnjava.

- Nekoć: planinarske su kuće bile tradicionalno utočište pijancima za nesmetano pijančevanje i danonoćnu dernjavu kakva im u gradu nije dopuštena, čime ujedno bacaju ljagu na cijelu planinarsku organizaciju.

Danas: ni u jednom alpskom planinarskom domu, koji drži do svog ugleda, nije dopušteno opijanje ni pušenje duhana, a noćni mir i red strogo se poštuje.

Primjer. Iako Kućni red Hrvatskog planinarskog saveza, koji obvezuje sva planinarska društva, zahtijeva noćni mir i zabranjuje pušenje u svim prostorijama doma, a zakonom je zabranjeno i točenje alkohola maloljetnicima, u tim se objektima najviše opija omladina i rijetki su domovi koji nisu zadimljeni duhanom poput

plinskih komora. Sjetimo se onih otrcanih vienskih pjesama poput "Kolko kaplic, tulko let" ili "Zato braćo pijmo ga...", kojima pijanci gostima probijaju uši, pretvarajući naše domove u krčme najgore vrste. Kao po pravilu, u domovima najviše puše, piju i buče čak i neki članovi vodstva planinarskih organizacija!

- Nekoć: otkrivati i pohađati što više novih, netaknutih planinskih područja.

Danas: ne skretati s planinskih staza, ne lunjati po planinskoj prirodi, jer to remeti prirodnu ravnotežu biljnog i životinjskog svijeta.

Primjer. Iako je u našim planinskim nacionalnim parkovima propisano da se ne skreće s uređenih staza, neki planinari još uvijek misle kako je plemenito i pohvalno lutati uzduž i poprijeko slijedeći neki svoj iskonski nagon.

- Nekoć: iskorištavati izvore prirodne hrane što ih nudi čista planinska priroda.

Danas: ne diraj živi svijet planine, ni biljni ni životinjski!

Primjeri. Razne planinarske akcije poput kestenjada, gljivarskih izleta, a pogotovo višednevnih akcija pod nazivom "Preživjeti u prirodi" (tj. hraniti se samo onim što se nađe u prirodi), tjeraju strah u kosti svakom tko zna ekološki misliti, a uz to su najčešće i protuzakanite. Znaju li uopće planinari da je branje kestena i gljiva zabranjeno bez dozvole područne šumarije? U susjednim su zemljama također drastična ograničenja (v. str. 59). Ona pak spomenuta zloglasna "preživljavanja" ostavljaju za sobom takvu pustoš u prirodi da s pravom služuju naziv ekocid.

* * *

I na kraju pitanje, što nam je činiti. Prvo, valja shvatiti da se planinarom ne postaje samim učlanjivanjem u planinarsku organizaciju nego planinarskim odgojem i izobrazbom, što je dugotrajan proces. Vrlo je vjerojatno da će mnogi "stari" planinari teško prihvati tako temeljite promjene planinarskih ciljeva te preostaje kao najbolje rješenje da se planinarska organizacija okrene mladima, jer oni su njezina budućnost i jer se na njih može odgojem utjecati. Očito da u tom pogledu čeka-vrlo velik posao sva naša planinarska društva, u prvom redu planinarske škole, društvene odbore za zaštitu prirode i, napose, Komisiju za zaštitu prirode Hrvatskog planinarskog saveza. Ako smo prije 120 godina bili sa svojim planinarstvom uzor ostalom svijetu, ubuduće bar nemojmo za njim zaostajati u suvremnome odnosu prema prirodi i njezinu očuvanju!

U Karnijskim Alpama

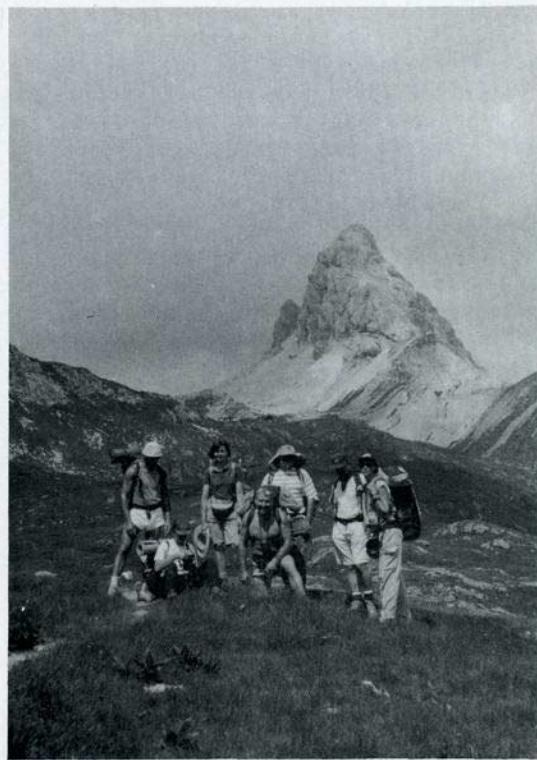
ŽELJKO-ANTUN MATIŠIN, Zagreb

Po prvi puta na godišnji izlet krećemo u inozemstvo u doslovnom smislu riječi, jer nekako još po navici Sloveniju ne smatramo inozemstvom.

Izbor je pao na Austriju, točnije na njen Istočni Tirol s planinskim masivom Karnijskih Alpa, na samoj granici Austrije i Italije. Kao izvor svih korisnih podataka koristila nam je knjiga "Steierisches Weinland – Karavanken – Karnische Alpen" (autori Kreutzer, Walner & Jesse). Knjiga se istovremeno koristi i za planinarsku transverzalu br. 03. južno-alpskog planinarskog puta, čija je ukupna dužina 500 km. Taj je put jedan od 10 velikih austrijskih planinarskih putova razgranatih kroz cijelu Austriju. Dužina im je različita, od relativno "kratkih" kao što je put br. 03 (njemački naziv Südalpiner Weitwanderweg 03) do dugih koji prolaze kroz Austriju po cijeloj dužini. Primjeri takvih putova su "Sjeverno-alpski put 01" i "Centralno-alpski put 02" dug 1200 odnosno 1400 km. "Naš" put 03 vodi od Bad Radkersburga južnom Štajerskom, Karavankama, Karnijskim Alpama do Arnbacha na rijeci Dravi, koja je tu tek potoći. Put vodi blizu austrijsko-slovenske granice, ali je ne prelazi, za razliku od austrijsko-talijanske granice gdje put ili njegove alternative vode po samom graničnom grebenu, a na nekoliko mjesta prolazi kroz Italiju.

Naš izlet započinjemo obrnuto od opisa u knjizi-vodiču. Dok opis u knjizi završava u Arnbachu, odnosno Sillanu, naš put započinje u Arnbachu, i to zato što smo željeli obići najprije visokogorsku turu, a Karnijske Alpe, transverzala 03 i njen visokogorski put "Höhen-Weg 403" nudili su nam takve mogućnosti.

Sam masiv Karnijskih Alpa podijeljen je između Austrije (njemačko ime Karnische Alpen) i Italije (talijanski Alpi Carniche). Proteže se smjerom istok-zapad s približno 110 km zračne dužine, dok je sam visokogorski put br. 403 dugačak 175 km. Započinje (ili završava) u austrijskom mjestanju Thorlmaglernu, na cesti i željezničkoj pruzi koje spajaju talijanski Tarvisio i austrijski Villach, a završava u Arnbachu

i Sillianu (po želji), na cesti što povezuje Lienz i Brunico odnosno Cortinu d'Ampezzo.

Od 175 km dugog visokogorskog puta mi smo na svom osmodnevnom izletu prošli 90 km do graničnog sedla Plöckenpass, koji dijeli Karnijske Alpe na istočni i zapadni dio. Put br. 403 napuštali smo dva puta, zbog vrhova koji nisu u transverzali 03, ali su zbog svoje zanimljivosti, surovosti ali i ljepote posebno privlačni. Ta su dva vrha Monte Peralba (2693 m) u Italiji i najviši vrh Karnijskih Alpi Höhe Warte (Monte Coglians, 2780 m) na samoj granici. Ti su vrhovi posebno zanimljivi za obilaznike točkaste transverzale "Put prijateljstva Austrija – Italija".

– Slovenija”, jer su kontrolne točke za talijanski dio transverzale. Oba su vrha posebno zanimljiva za razliku od ostalog dijela Karnijskih Alpi, po tome što su potpuno kamenita, bez ikakva raslinja. Stijene su lomljive i krhke, pa nastaju veliki sipari. To je posebno vidljivo na Höhe Warte. Dok je sjeverna austrijska strana strma i vrlo nepristupačna za obične planinare, južna je talijanska pristupačna ali krhka i u siparima. Postoji “put” kroz sjevernu stijenu, ali ga ljudi domaćini iz planinarskog doma Eduard Pichl Hütte (1959 m), na jezeru Volayersee ispod Höhe Warte, ne preporučuju. Njihov savjet: uspon s talijanske strane — mi smo poslušali.

Pošto smo noćili u planinskom domu Rif. Marinelli (2120 m), na vrhu su se neki od nas uspinjali dva puta. Po prvi put po lošem vremenu, vjetru i kiši uz vrlo lošu vidljivost. Puno snage smo trošili na siparima dobro natopljenim vodom. U vršnom strmom dijelu, gdje prestaje sipar a počinju stijene bez osiguranja, nužan je velik oprez zbog krhkosti stijena, sitnog kamenja i potočića vode koji se niz sve to slijevaju. Promrzli, pokisli i umorni, Miljac, Nikola, Pic i Rus konačno su u drugom pokušaju stigli na vrh. Obično je nagrada za trud svakom planinaru pogled s vrha. To kod nas nije bio slučaj. Na vrhu su nas dočekali vjetar i hladnoća, bez ikakva vidika. Nikola jedva uspijeva zbog promrzlih prstiju snimiti nekoliko fotografija. Kratko se zadržavamo u prokopanoj rupi ispod vrha zbog presvlačenja i ubrzano se vraćamo dolje.

Idući dan, na nagovor ženskog dijela ekipе, posebno Romane, kojoj se pridružuje i Verica, Nikola “mora” ponovo na vrh Höhe Warte. Onako usput pridružuje im se i Mljac, s tim da se penje na još dva susjedna vrha. Za razliku od prethodnog, taj je dan bio prekrasan. Uspon preko sipara i po njemu nije težak. Stijene su suhe, nema vjetra, a na vrhu nas kao nagrada čeka prekrasan vidik. Dvojac koji je i dan prije bio na vrhu, Nikola i Mljac, prosto ne mogu vjerovati da je to onaj isti vrh od jučer.

Hodajući po zapadnom dijelu Karnijskih Alpa, kretali smo se u visinama između 1600 i 2650 m. Pritom ne računamo početak u Arnbachu (1090 m) i kraj izleta u Valentinalmu (1240 m) kod Plöckenpassa, niti na dva naprijed spomenuta vrha. Kako je većini među nama ovaj izlet bio prvi pravi planinarski izlet u inozemstvo, Karnijske su Alpe na nas ostavile dubok dojam. Dosad smo Alpe smatrali onakvima kakvima smo ih doživljavali na svojim mnogobrojnim izletima po Alpama susjedne Slovenije: puno stijena, kamenja, mnogobrojnih sipara, bezvodnih predjela, viših predjela bez raslinja i izvora vode. Nasuprot takvim

Alpama, Karnijske Alpe su potpuna suprotnost, ako pritom “zaboravimo” na ona dva vrha koja se od njih toliko razlikuju. Drveće se proteže do 1600 – 1700 m, dalje je trava sve do vrhova, bez obzira na konfiguraciju tla. Stijena ima malo. Tek na potpuno okomitim padinama trava uzmiče pred kamenjem. Na sjevernom austrijskom dijelu Karnijskih Alpa vode ima u izobilju (kraj mjeseca srpnja 1994.), dok je talijanski malo siromašniji i izvori su u nižim predjelima. Praktički stotinjak metara ispod ruba grebena može se naći na izvorsku vodu. “Curak” se postepeno pretvara u potočić, koji završava ili u brojnim visinskim jezercima ili pak produžuje svoj put u dolinu rijeke Gail ispod Karnijskih Alpa.

Na ovoj dionici dugačkoj oko 90 kilometara postoje brojni planinarski objekti u kojima se može noćiti. Cijena je noćenja u takvim objektima u zajedničkoj sobi 80 ATS, dok je u objektima Planinarskog saveza Italije (CAI) 11.000 ITL. Najjeftinije smo noćili u lijepom, malom i prisnom domu Filmoor Standschützen Hütte (2350 m), za 50 ATS. U tom nam je domar kazao da smo prvi Hrvati koje je ugostio.

Svi domovi imaju tekuću izvorsku vodu. Pritom treba znati da se domovi nalaze na visinama između 1850 i 2450 m. Samo talijanski dom Rif. Marinelli (2120 m) nema tekuće vode, ali taj problem Talijani upravo rješavaju. Domovi su obično građeni u blizini prekrasnih jezera i dobro su opskrbljeni raznolikom hranom i pićem. Zbog ekoloških i higijenskih razloga kreveti su bez posteljine (deke imaju), pa sa sobom valja nositi vreće za spavanje ili posteljinu. U domovima domari nisu tražili na uvid planinarske iskaznice, tek su nas na dva mesta pitali jesmo li članovi UIAA.

Visokogorski put br. 403 spada među teške puteve. Prema austrijskoj klasifikaciji koja označava težinu putova slovima od A do F, dionica što smo je mi prošli svrstana je u D i E grupu. Prevedeno na jednostavan jezik to znači da spada u skupinu teških i zahtjevnih putova. Zbog težine puta, koju smo svi na svojim leđima i osjetili, preporuča se da težina ruksaka ne prelazi 15 kg.

Prelaskom preko sedla Plöckenpass, na talijansko-austrijskoj granici, te noćenja u Valentinalmu, naš pohod po dionici transverzale 03 i njenog visokogorskog puta 403 bio je završen. Prohodali smo prekrasan put i preporučamo ga mogućim budućim obilaznicima.

Kamen u naprtnjači i četrdeset godina poslije

TOMISLAV JAGAČIĆ, Varaždin

Ako odmah kažem da su mi svi planinari posebno dragi ljudi, nisam rekao ništa neobično. Ali moram odmah dodati da posebno cijenim planinare prosvjetne radnike, mentore planinarskih grupa u našim osnovnim i srednjim školama. Uvijek mi je bilo drago pozdraviti ih prilikom susreta u planinama, čestitati im te porazgovarati s njima i njihovim mladim planinarima.

Sigurno da ove moje simpatije proizlaze iz vlastitih uspomena i iskustava jer, moramo priznati, nije isto voditi u planinu odrasle planinare ili učenike svoje škole, svojeg razreda, koje su nam s puno povjerenja predali njihovi roditelji i ostali kolege i kolegice s kojima radimo u školi. Odgovoran je zadatak voditi u planine i odrasle i mlade planinare, ali to nisu iste odgovornosti. Pogotovo, ako planinarstvo shvatimo i prihvativmo kao pomoć u proširivanju i dopunjavanju svega onoga što su učenici saznali u teoretskoj nastavi.

Prije 40 godina (1953) osnovao sam i pokrenuo PD "Jelengrad" u Kutini. Ovo je društvo u prosincu 1993. slavilo 40. obljetnicu osnutka. Pozvali su me kao osnivača na prigodnu svečanost i zamolili me da evociram neke svoje uspomene. Govorio sam im o našim prvim planinarskim izletima, markiranju planinarskih staza po Moslavačkoj gori, sjetio se mnogih doživljaja, ali sam, očito uzbuden time što sada nisam govorio mladim planinarima već bakama i djeđovima, zaboravio sjetiti se i, poslije 40 godina ipak priznati, kako sam s Plitvičkih jezera donio u svojoj naprtnjači oveći kamen, težak sigurno pet kilograma. Nikada nisam saznao tko je bio pravi inicijator ove duhovite šale s razrednikom i predsjednikom planinarskog društva. Možda kolegica iz VIII b razreda, a možda i sami moji mlađi planinari u vragoljastoj namjeri?

Za taj naš godišnji izlet odabrao sam Plitvička jezera. Moji su učenici, tada u 8. razredu

kutinske škole, pa i u drugim mjestima službovanja, uvijek išli na izlete kuda sam ja želio i predložio, ali sam prije toga predavanjima stvarao raspoloženje u njih i njihovih roditelja. Bilo je to tim lakše, što su gotovo svi bili članovi planinarskog društva i što smo se družili ne samo u vrijeme službene nastave već i u slobodno vrijeme, na planinarskim sastancima i na predavanjima Narodnog sveučilišta. U manjem mjestu to je mnogo lakše nego, recimo, u Zagrebu gdje učenici stanuju u jednom, a nastavnici, svaki u drugom dijelu grada.

Naš izlet na Plitvice mora biti planinarski "obojen". Za to je bila nužna osnovna planinarska oprema, a moji su je mlađi planinari imali. Vjetrovka i naprtnjača — obavezno! Ruke moraju biti slobodne, hodat ćemo i kroz šumu.

Vlak smo napustili na željezničkoj postaji Rudopolje, odakle posjetitelje Plitvica redovno prevoze autobusi, no, mi ćemo pješke preko zelenih livada i crnogoričnih šuma. Kakve li razlike između hodanja u prirodi i vožnje autobusom! Srećom nam je priroda darovala lijep, sunčan dan. Namjeravali smo se istom planinarskom stazom poslije dva dana vratiti do Rudopolja, ali je sve ispalо drugačije.

Uvijek, ma kako bio umoran, nisam odustajao od šetnja uz jezera, promatrajući igru jezerskih boja i slušajući glazbu njihovih preljeva i slapova. Zapravo, tada, prije 40 godina, nije ni bilo izgrađenih hotela, a Plitvička jezera su ostala sačuvana zahvaljujući udaljenosti od prometnica. Neka mi bude dopušteno reći da je drugi svjetski rat donio i neko dobro Plitvičkim jezerima jer je uništio sve ono što je bilo neodgovorno i neplanski sagrađeno.

Mi smo bili smješteni u barakama, a hranili smo se u obližnjem restoranu. Imali smo dovoljno vremena za obilazak jezera, a usput smo otjerali nestašne učenike neke druge škole koji su noževima urezivali svoja imena u glatka bukova stabla. Prije odlaska uredili smo postelje,

očistili i pomeli prostorije te ih tako uredno predali osoblju. Nekoliko sati prije našeg povratka počela je kiša.

— Kolega, što čekamo sada? — sa strahovanjem me upita kolegica Zdenka.

— Vidite li onaj autobus? Ovdje čeka povratnu liniju. On će nas odvesti na željezničku postaju Vrhovine — uvjeravam i hrabrim kolegicu.

— Ali mi nemamo novca za prijevoz — nastavi ona.

— Poslat ćemo im novac naknadno!

Potražim vozača, objasnim mu naš slučaj, telefonom nazovemo njegovo poduzeće i dobili smo odobrenje za ovaj prijevoz uz naknadno plaćanje. I tako smo stigli na željezničku postaju. Prije dolaska splitskog vlaka treba što staviti u gladni želudac. Postupili smo planinarski: oni kojima je preostalo hrane, podijelili su je s onima čije su naprtnjače bile već ispraznjene. Prije pola noći bili smo kod kuće u Kutini. Ali zašto je moja naprtnjača pri povratku bila teža nego pri polasku? Od željezničke postaje u Kutini do mojeg stana nije baš blizu, ali tada, četrdeset godina mlađi, nisam to ni osjetio. Tek pri raspremanju saznao sam što je u njoj. Na vrhu umotan u vjetrovku, bio je kamen s Plitvica, težak sigurno pet kilograma, ako ne i više. Da mi je znati, tko je to učinio!

Hoću li sutra u školi priznati kako sam donio u naprtnjači kamen? A, to nikako! Smijali bi se, zbijali šale na moj račun i u mjestu prepričavali kako su me namagarčili... Uđem idući dan u razrednu učionici smiren i ozbiljan.

Čujem i primjećujem diskretan smijeh.

— Sto je? Što je smiješno? Tko se to smije? Sada više nismo na izletu, — strogo pitam ja, ali i sam jedva suzdržavajući u sebi smijeh.

Znam: ako meni pobegne smijeh, time ću priznati da sam nosio kamen.

— Pa, jeste li raspakirali svoju naprtnjaču? — odvaži se jedan s pitanjem.

— Jesam! Pa što?

— Niste li našli u njoj kamen? Razrednica osmog be razreda nagovorila nas je na to. Vaš je razrednik planinar i predsjednik vašeg Društva, rekla je, a vi ste također planinari. On voli nositi naprtnjaču. Neće ni osjetiti — hrabrla nas je ona.

U naprtnjači nisam našao nikakav kamen — tvrdim ja. Možda ste ga vi i stavili, pa ga je netko izvadio još u Plitvicama, jer ne bi bilo lijepo da razrednik koji se toliko brine za vas još nosi kući tešku naprtnjaču. Tako je ova stvar s kamenom tada završila.

Shvatio sam sve to kao simpatičnu podvalu. Danas, poslije četrdeset godina, kada čovjek počinje živjeti sve više od uspomena, ovaj doživljaj s kamenom ostao mi je svjež. I drag! Pa i zbog toga što je vezan uz sjećanje na moje mlade planinare koji su me nedavno na proslavi 40. obljetnice društva izabrali za počasnog člana i pozdravili, ali — sada kao bake i djedovi... Sada im, eto, u Hrvatskom planinaru, našem uglednom časopisu, priznajem:

— Jest! Istina je! U naprtnjači je bio kamen i ja sam ga donio kući s Plitvičkih jezera.

Hotel "Braća Horvat" na samoborskoj Plešivici

VLADIMIR JAGARIĆ, Zagreb

U hrvatskoj planinarskoj prošlosti ima mnogo neotkrivenih priča i pričica, zaboravljenih zgoda i zanimljivih legendi koje bi trebalo istražiti, a potom i opisati. Jedna je takva i već pomalo zaboravljena priča s Plešivice, odnosno priča o dva brata iz sela Plešivice na južnoj padini gore Plešivičke na n/v od 383 m.

Planinari, naši stari hapedaši, koji su na početku našeg stoljeća išli sa samoborske strane na brdo Glavicu iznad Slavetića ili su namjeravali u Žumberak do slapa Brisala, noćili su u Hotelu "Braća Horvat" u selu Plešivici. Nakon otvorenja Planinarskog skloništa na Prekrižu (bilo je to svibnja 1922.) noćilo se i u tom skloništu, dok se 30-ih godina moglo prespavati i u kući gostonice Franje Regovića u Rudama. A noćilo se i u skloništu, doduše rijetko, u kući gostonice "U sredini svijeta" u Kotarima. Planinari koji su se htjeli dovesti do Poljanice mogli su u Samoboru unajmiti za 4 krune po osobi zaprežna kola, dok je vožnja fijakerom stajala 7 kruna. Planinari koji bi željeli doći iz Jastrebarskog poštanskom kočijom do sela Plešivice, morali su platiti po osobi 6 kruna. Mora da su bile romantične i uzbudljive te vožnje, kao u Fordovim filmovima, samo s malom razlikom. Fordovi su se putnici, naime, zaustavljali kod poštanske postaje koja je služila putnicima za odmor i izmjenu sprege za vuču, dok su putnici za Plešivicu prekinuli vožnju pri nekoj birtiji u Rudarskoj Dragi ili pak kod neke vinske kleti u Plešivičkom vinogorju, zna se zbog čega, zbog "odmora".

Do sela Plešivice vozila je po narudžbi i kočija Hotela "Braća Horvat". Ali ni to još nije sve o predratnim prometnim vezama u smjeru Plešivice.

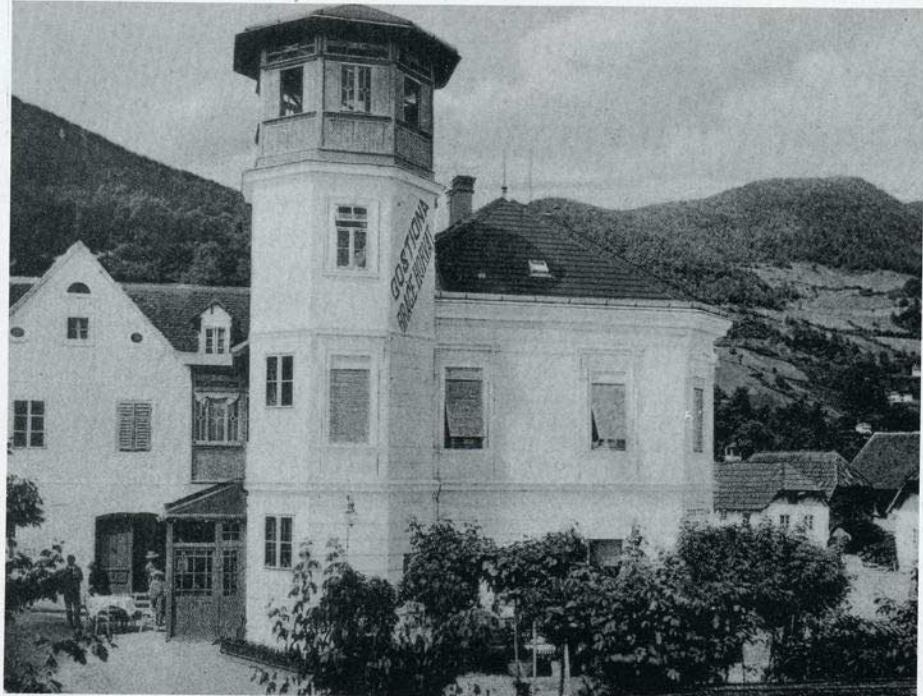
U propagandnoj poruci Hotela "Braća Horvat", tiskane u "Hrvatskom planinaru" 1907. godine, između ostalog piše da će "općiti i ljetni omnibus pred zagrebački vlak na željezničku postaju Jaska svake subote popodne u 4,30

sati i nedjelje u 7,15 sati u jutro za Plešivicu za 1 krunu od osobe" (Preko Plešivice odnevadno vozi redovna autobusna linija Samobor-Jastrebarsko).

Bilo je, naravno, planinara koji su i pješačili od Jastrebarskog do Plešivice. Put je vodio starom cestom za Plešivicu. Nova cesta je građena na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće, a gradnju je vodio inž. Ivan Maček, otac Vladka Mačeka. Pješaci su na svom putu sigurno najviše uživali, jer im se već od samog izlaska iz Jaske pružao prekrasan vidik na šumovitu Plešivicu. Cilj puta im je pokazivao toranj župne crkve Sv. Jurja i hrvatska trobojnica, vijoreći se visoko iznad verande hotela.

Dva brata, Franjo i Josip Horvat, otvorili su 1905. godine u središtu sela Plešivica mali gorski hotel, koji su prozvali Hotel "Braća Horvat"; nazivali su ga još Izletište "Braća Horvat", Horvatova gostonica i svratište i "Vila Horvat". Lijepa je to jednokatna zgrada s tornjem-vidikovcem, koji "podsjeća na alpsku kuću" kako piše u propagandnom prospektu. Nasuprot hotelu nalazila se natkrivena i ostakljena veranda i mali perivoj.

Vrlo brzo se Plešivičko izletište pročulo. Bilo je to prvo gorsko turističko mjesto u Hrvatskoj i početak ne samo jastrebarsko-samoborskog već i hrvatskog gorskog turizma. Horvatovi su bili po mnogočemu moderni turistički djelatnici i spretni ugostitelji. Propaganda im je bila izvanredno dobra. Reklamirali su svoj hotel u svim ondašnjim novinama i časopisima. U jednoj takvoj propagandnoj obavijesti piše: "... ovdje ćeš se uživati prirodnih krasota, koje uzalud u tuđini uz skupe novce tražiš, ovdje je bolje, ljepše i jeftinije! Tuđe tuđincu, tebi tvoje dolici, Hrvati i Hrvatice, svojim se dičite!" Tiskali su četiri razglednice, dvije su bile čak u boji. Izdali su i turistički prospekt u kojem su nudili gostima "... domaću koštu, plešivičku pijaču, i dalekozor koji povećava 73 puta!"

Hotel "Braća Horvat" na Plešivici

U podrumu hotela braća su uredila malu leđanu, imali su vlastitu mesnicu i trgovinu mješovite robe. Uveli su vodovod i telefonsku vezu sa jastrebarskom poštom. Nevjerojatno! U salonu hotela gosti su se mogli poslužiti dnevnim novinama i časopisima (uz obvezni "Agramer Tagblatt"). Bio je tu i glasovir, a u gostinjskoj sobi i harmonij. Ništa čudno, Horvatovi su voljeli glazbu; ponekad su u večernjim satima znali odsvirati gostima neku plesnu melodiju, popularni šlager ili rodoljubnu pjesmu. Sve su prostorije u hotelu u večernjim satima bile rasvjetljene plinskom rasvjetom, što je u zimskim večerima davalo poseban romantični ugođaj. U predsoblju hotela bila je smještena bogata biblioteka s blizu 3000 knjiga. Tu se nalazila i željezna kasica u koju su posjetitelji ubacivali novčice za "uljepšavanje Plešivice".

Gosti su rado boravili ljeti u malom cvjetnom perivoju ili na verandi, odakle je lijep vidik na valovito jastrebarsko prigorje i Vivodinu. Tu se nalazio i durbin na stalku koji je unajmio hotelu Herman Wrastil, tadašnji vodeći zagrebački optičar. S durbinom se mogao vidjeti "sat na Jastrebarskoj župnoj crkvi, most na Kupi i pojedine zgrade u Karlovcu", piše u prospektu hotela. Čudesan je vidik i sa hotelskog tornja-vidikovca.

Stalni su gosti, osim šetnje okolnom šumom, voljeli prošetati i selom koje je u to vrijeme imalo sve vrste obrtnika. Gosti bi otisli i do sunčane livade Poljanice (580 m), a neki i do piramide na "čergi" (779 m). Stari Samoborci, Jaskanci i Plešivičanci nazivali su najviši vrh Plešivičke gore "čerga", vjerojatno po drvenoj kolibi koja se tu nalazi, nazivali su vrh i "Tri kralja", možda zbog toga što su na goru, osim glavnog vrha, još i dva manja. Pokraj kolibe je stajala i drvena piramida koja je izgorjela 1903, a u lipnju 1905. godine, nekako u isto vrijeme kad su i Horvatovi otvorili svoj hotel, postavljena je željezna piramida. Posjet piramidi upotpunio je doživljaj ugodnih šetnji hotelskih gostiju.

Tako je selo Plešivica postalo omiljeno i poznato izletište, ljetovalište, a i zimovalište. Od znamenitih planinara česti su gosti bili dr. F. Šuklje i M. Kleščić iz Samobora, iz Zagreba dr. J. Poljak, prof. J. Pasarić i dr. Z. Prebeg. Jaskanci su bili najbrojniji, od odvjetnika dr. J. Rendulić, dr. Z. Lončarić, dr. M. Hlača, ljekarnik A. Bival, učitelj M. Zemlić, trgovac I. Kos, te Mirko, Stjepan i Ivica Škrabe. Najčešći je posjetitelj bio dr. Ivan Krajač sa suprugom, lijepom Helom. Svi su oni odreda bili planinari, redovni članovi jastrebarske podružnice HPD-a

"Plešivica". Planinarima je ovdje mnogo puta bio i cilj izleta a ne samo prolazno mjesto. U predratnim godištima "Hrvatskog planinara" čitamo da su redovni članovi HPD-a imali u "Vili Horvat" popust na jelu i piću dvadeset posto, a mogli su po potrebi i prespavati u jednoj zasebnoj hotelskoj sobi uz minimalnu novčanu naknadu.

"U naš lijepi hotel dolazili su još mnogi poznati ljudi iz kulturnog i političkog života predratne Hrvatske. Kod nas je na oporavku bio nekoliko dana i dr. Stjepan Radić", u sjećanju je vitalne 87-godišnje Vere Horvat, kćerke Franje Horvata, koja redovno posjećuje svoj zavičaj i veći dio godine proboravi u rodnom selu.

Zahvaljujući dobroj propagandi, Plešivica je i u zimskim mjesecima bila puna izletnika. Uglavnom su dolazili sanjkaši, posebno zbog popularne 4 km duge sanjkaške staze na staroj cesti od Poljanice do plešivičkog groblja. Na toj stazi održavala su se i sanjkaška natjecanja. (U novije doba natjecanje je bilo poznato pod imenom "Kup Plešivice".) Legenda hrvatskog športa i Sokola, dr. Franjo Bučar, opisao je u "Hrvatskom planinaru" jedan sanjkaški izlet na Plešivicu u zimi 1907. godine. Bio je to izlet članova Hrvatskog akademskog športskog kluba u kojem je sudjelovalo i nekoliko članova Hrvatskog sokola. Sanjkanje je već započelo od jastrebarskog kolodvora. Iza velikih zaprežnih Horvatovih saona povezali su izletnici svoje saonice — "samice, dvojke i trojke". I tako su u njima putovali sve do hotela gdje ih je dočekao

gostoljubivi domaćin s obilnim doručkom. Svi su bili oduševljeni — piše dr. Bučar — uživali su u "krasnoj vožnji", hvalili su usluge braće Horvat "koja se odlikuje dobrom i jeftinom povorbom", a najviše ih je oduševila "prekrasna plešivička priroda".

Godine 1937. dr. Miljenko Rendulić, potpredsjednik PSH (1956–1961) proslavio je kod Horvatovih svoju promociju doktora pravnih znanosti. "Selo Plešivica sa hotelom bilo je nekad najpoznatije izletište u Hrvatskoj. Tu je uvek bilo planinara, sve je bilo jako jeftino, cijeli pečeni odojak koštalo je samo 100 din", uspomene su starog hapedaša Miljenka (još uvek aktivnog planinara i skijaša).

Te iste godine, na Tjelovo, održana je kod Horvatovih velika planinarska zabava povodom zajedničkog izleta na "čergu" planinara iz Samobora, Jastrebarskog i Zagreba.

Nakon smrti braće Franje i Josipa (umrli su iste godine, 1920.) hotel su dalje vodili Horvatovi potomci — sve do proljeća 1941. Tada su utihnuli zvuci starog glasovira. Nestao je smijeh i pjesma veselih plešivičkih izletnika. Po okolnim šumama se puškaralo.

Nakon rata znamo što se dogodilo s privatnom imovinom, pogotovo s ugostiteljskim objektima i hotelima. Sudbinu konfiskacije doživio je i Hotel "Braća Horvat". Zgrada hotela još uvek postoji, a na prostoru gdje je bila veranda danas se nalazi ugostiteljski objekt, poznat pod imenom "Vidikovac".

Aleksandar Veliki prvi se koristio i penjačkom opremom

DARKO BERLJAK, Zagreb

Mnogi planinarski povjesničari smještaju početke penjačkih uspona u ne baš daleku prošlost, ne priznajući gotovo ništa što se dogodilo prije prvog uspona na Mont Blanc 1786. godine. Većinom su u pravu, jer tek tada počinje

razdoblje klasičnog alpinizma, te se postupno uvodi penjačka oprema i tehnička u sve težim i komplikiranim usponima.

Uže kao pomoć u penjanju počelo se upotrebljavati još mnogo prije, ali njegova vrlo

dvojbena kvaliteta više je uzrokovala, nego sprečavala nesreće. Jedna od prvi odluka tek osnovanog engleskog Alpine Cluba bila je da šezdesetih godina prošlog stoljeća objavi preporuku svoga specijalnog odbora kojom jamči sigurnost samo užetima izrađenim u radionici gospođe Buckingham iz Londona.

Isto tako, ne zna se točno tko se prvi došjetio upotrebe klinova. Oni su u početku bili u obliku slova "L" i služili da se uže na njih zaveže ili da se, nekom srećom, oko njega zataknje prilikom pada penjača. Klinove s ušicom prvi je upotrijebio austrijski vodič Hanns Fiechtl početkom XX. stoljeća, a prvi koji je zabio klinove u led bio je Nijemac Willo Welzenbach nakon prvog svjetskog rata.

Međutim, prva upotreba užeta, klinova za suhu stijenu i led, iako s primjesom legende, seže mnogo dalje u prošlost, čak prije 2300 godina, a tome se dosjetio tridesetogodišnji mlađi duge plave kose svima poznatog imena — Aleksandar Veliki.

Njegova putovanja opisivali su mnogi oče-vici — Kalisten, Aristobul, Nearh, Beaton i Diognet, na njih su se nastavili pisci Starog Rima — Strabo, Kvint Kurcije, Arijan i ostali, te danas postoji njegov prilično detaljan životopis. Američki znanstvenici Helen i Frank Schreider iz National Geographic Magazina prošli su sedamdesetih godina 40.000 km Land-Roverom, konjima i pješice tragom Aleksandra Velikog, ustanovivši da u brojnim legendama o njemu ima i prilično istine. Jedna od njih je i osvajanje stijene Sogdiane u današnjem Uzbekistanu.

Mnogo je toga u kratkom tridesetdvogodišnjem Aleksandrovu životu bilo povezano s planinama. Veći dio djetinjstva živio je u Pelli, prijestolnici svoga oca Filipa II, nedaleko od Olimpa. Svoj desetogodišnji put, s kojega se nikad nije vratio, započeo je 334. g. prije nove ere u makedonskim planinama Europe, nastavio ga u Aziji, Africi, te ponovo u Aziji, tvrdoglavu je želio proći s južne strane Taurusa u Turskoj, sa svih strana obilazio je Elburz u današnjem Iranu, a njegovi uspješni marševi preko visokih prijelaza u Hindukushu i Karakorumu još i danas zadržavaju vojne analitičare. Zakoračio je u podnožje Tian Shana, Pamira i Himalaja. Koji je bio osnovni motiv i razlog Aleksandrovih putovanja? Je li on bio samo veliki osvajač, stručnjak za ratovanje, državnik ili istraživač?

Cinjenice govore više od svih teorija. On je bio jedan od najvećih istraživača naše zemaljske kugle. Za manje od dvanaest godina prošao je i "osvojio", ostavivši uvijek mirnu i

sigurnu pozadinu, područje veliko kao današnje Sjedinjene Američke Države.

Teško je i pobrojiti sve države koje danas postoje na tom prostoru: Makedonija, Bugarska, Grčka, Turska, Libanon, Izrael, Jordan, Egipat, Libija, Cipar, Sirija, Irak, Iran, Gruzija, Armenija, Azerbejdžan, Afganistan, Turkmenistan, Uzbekistan, Kirgistan, Tađikistan, Pakistan i Indija. Njegovu težnju da pod svaku cijenu prodre što dalje na istok zaustavila je Himalaja. Vjerovao je da je iza nje kraj svijeta i velik ocean koji je izvor velikih rijeka. Prije toga godinama je tražio prolaz na istok na mnogim planinskim sedlima i ledenjacima u Hindukushu. Počeo je s 3350 m visokim Khawakom, preko sedla Nawa otisao je do isto toliko visokog prijelaza Lawarai, došao gotovo u podnožje Nanga Parbata, odakle se morao vratiti. Poslije je pronašao još i danas najjednostavniji prolaz u indijsku ravnicu preko sedla Khyber.

Najzanimljiviji detalj za planinare bilo je osvajanje utvrde na spomenutoj stijeni Sogdiane na putu sjeverno od Samarkanda, u planinama zapadnog Pamira. Tamo se pleme Baktrijaca pod vodstvom obitelji Uksiarta dobro opskrblilo hranom i zapriječilo daljni prolaz tom dolinom. Aleksandar ih je pozvao da se predaju, na što su oni odgovorili: "Vrati se natrag ili opskrbi svoje vojnike krilima. Tada ćeš moći doletjeti do nas i kada to učiniš mi ćemo se predati i dati ti kraljevu kćer za ženu".

Izazov branitelja vrlo je razdražio Aleksandra, ali mu u isto vrijeme dao i ideju. Pozvao je Agrijane, ratnike koji su živjeli u nedalekim planinama i bili mu lojalni, da zajedno s njegovim vojnicima pokušaju uspon ne lakšim smjerom s prednje strane, već uz pukotinu, preko zaledene stijene, gdje se činilo da je uspon nemoguć i odakle ih nitko ne bi mogao očekivati. Morali su točno ujutro stići do vrha koji je bio iznad branitelja.

Dobrovoljno se javilo oko tri stotine vojnika koji su se najbolje penjali. Aleksandar je obećao dvanaest talenata onome tko se prvi popne, do nekoliko zlatnih darika posljednjem. Penjači su cijeli dan proučavali stijenu, a zatim se snabdjeli željeznim klinovima za šatore i gipkom užadi od lana. Po Aleksandrovom na-ređenju svaki je čovjek imao zastavu omotanu oko tijela.

Cijelu dugu zimsku noć penjači su se uspijiali, zabijajući klinove u snijeg ili led i vezujući užad za njih. Tridesetak ih je palo i nestalo u dubokim snježnim nanosima, a njihova tijela nisu mogli pronaći ni sljedećeg dana. Oni koji su stigli do vrha odmah po izlasku sunca, čim se počela razilaziti magla s okolnih vrhunaca,

počeli su mahati zastavama. Baktrijci su ugledali kako iznad njih, kao da lebde u zraku, stoje na sve strane naoružani vojnici. Aleksandar im je odozdo povikao: "Gledajte, ljudi s planina! Pronašli smo ljude s krilima. Oni su ovdje".

Vrata tvrđave su se otvorila i Aleksandar se uputio prema najvećoj kući. Iz nje je izlazila djevojka koja mu se nije poklonila i čekala da on nešto prvi kaže. Imala je duge plave pletenice i kad je Aleksandar upitao za njeno ime, rekla je da se zove Rushank, kći svjetla.

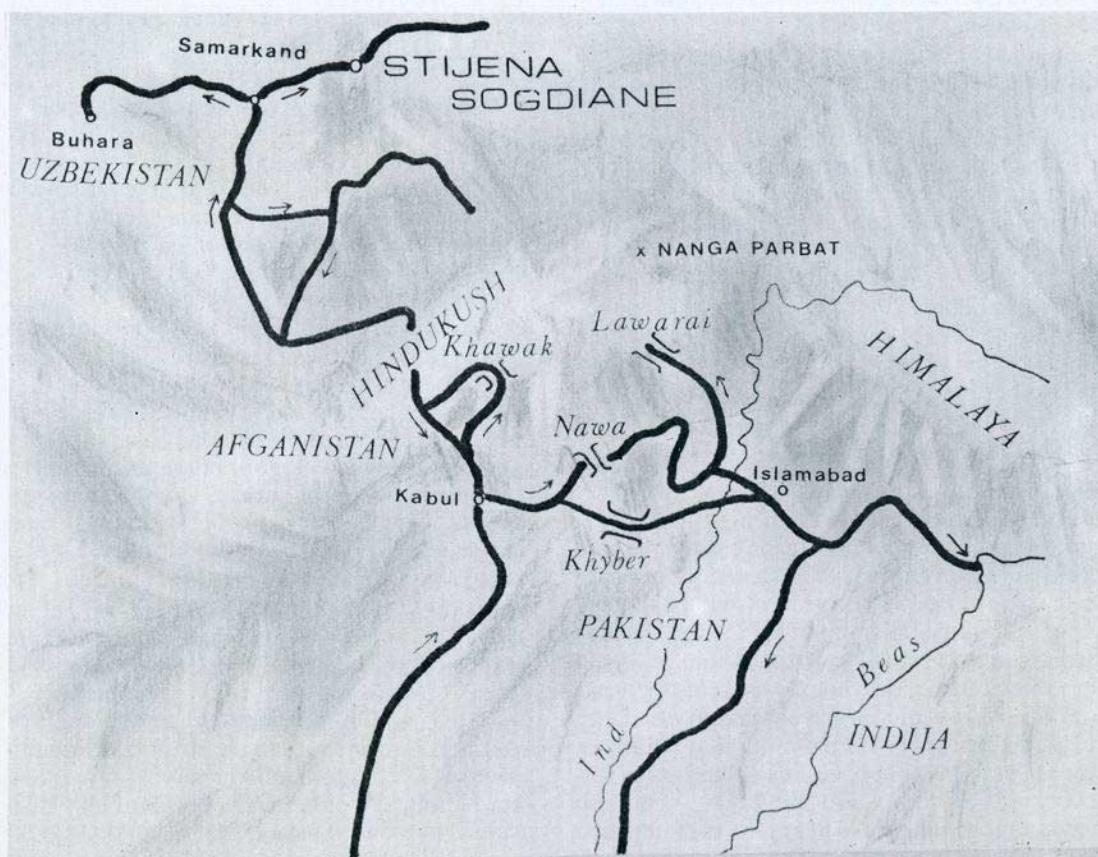
Skinuvši sa svog zaglavka narukvicu, stavio ju je na njenu ruku. "Nosi je", rekao je, "jer ti ćeš biti moja žena". Rushank je otisla s njim u Indiju i rodila mu sina, kojeg su nažalost ubili nakon Aleksandrove smrti kao i svu ostalu rodbinu, kako ne bi bilo nasljednika velikog kraljevstva što je ostalo nakon njega.

Možda tu treba spomenuti i famozni Gordijski čvor, jer je i to na neki način blisko planinarima. Nakon ulaska u grad Gordium na Anatolijskoj visoravni (blizu današnje Ankarе), svećenici su rekli Aleksandru da će onaj koji razveže veliki čvor na rudu kola postati kralj cijele Azije. Nigdje na čvoru nije bilo kra-

ja užeta. Aleksandar ga nije presjekao mačem, kako se obično misli, već je izvukao rudo i čvor se nakon toga sam razvezao.

Mnogo je još toga zanimljivog o Aleksandru Velikom. Poslije njega promjenili su se pogledi na svijet i utjecali na izgradnju temelja zapadne civilizacije koju danas poznajemo. Ali, kako bi ona danas izgledala da Aleksandar nije, nakon upornih nagovaranja svojih makedonskih zapovjednika da se zaustavi i vrati, bijesan i s tugom zabio dvanaest stupova pokraj rijeke Beas, već duboko u Pendžabu, na najistočnijoj točki do koje je došao? Put ispod Himalaje bio mu je otvoren prema istoku. Samo nekoliko stotina kilometara dalje nastajalo je budističko kraljevstvo Chandragupte i Asoke s čovjekoljubnom, a ne vojnom vladavinom. Iz Indije su postojale veze s još većim i značajnijim kraljevstvom na sjeveroistoku — s Kinom.

Nikad nećemo saznati odgovor na pitanje bi li posljednjih 2300 godina ljudske povijesti bilo bolje i manje krvavo da se Aleksandar protiv svoje volje nije morao zaustaviti tako blizu susreta koji je možda mogao mnogo toga promjeniti.

Nezgode pri istraživanju Lukine jame na Velebitu 1994. godine

VLADO BOŽIĆ, Zagreb

● **Puknuće spuštalice.** Krunoslav Hornung, član DISKF iz Zagreba, među prvima se spustio u Lukinu jamu jer je bio član transportne ekipe koja je unosila opremu. Za spuštanje se koristio starom spuštalicom (descenderom) Petzl za dvostruko uže, a za osiguranje stezaljkom Shunt. Budući da je fizički vrlo jak, ponio je čak tri transportne vreće. Prva dva spita prošao je bez poteškoća, ali je nakon trećega, na dubini od oko 60 metara, gdje uže već počinje speleologa zanositi u stranu, imao neugodan doživljaj. Transportne vreće zaple su se s užetom po kojem se spuštao. Premještajući vreće preko užeta izgleda da je učinio neki pokret kojim je spuštalicu postavio u horizontalan položaj (on sam se ne sjeća što je točno uradio). Pri tom je lamela spuštalice s jezićem ispala iz karabinera, a druga lamela dobila bočno opterećenje, tj. karabiner je lamelu spuštalice vukao u stranu, pa je lamela pukla i Kruno ispaо iz spuštalice. Danije bio osiguran Shuntom, pad bi bio smrtonosan. Kruno se zatim popeo do spita koji je bio svega par metara iznad njega, o spit objesio vreće i sam se vratio na površinu. Vreće su zatim u jamu odnijeli drugi, a Kruno se nakon nekoliko dana odmorio od psihičkog šoka, posudio drugu spuštalicu i spuštao se nekoliko puta u jamu, čak do 950 m dubine.

● **Ljuštenje karabinera.** Prilikom pregleda osobne opreme prije svoga drugog odlaska u Lukinu jamu, karlovački speleolog Igor Jelinić primjetio je da mu se jako ljušti karabiner kojim se koristio za osobno osiguranje na "pupčanoj" vrpci (aluminijski karabiner firme Stubai iz Austrije, star više od 10 godina). Vidio je i prije da je karabiner na ravnom, nosećem dijelu tamniji, ali tome nije pridavao pažnju. Šada ga je negdje ostrugao o stijenu i na tom tamnjem dijelu karabiner se počeo ljuštiti kao staro trulje drvo. Čak je noktom mogao ostrugati sloj korodiranog materijala nekoliko milimetara u

dubinu. Korozija je zahvatila oko trećine presjeka karabinera. Dakako da ga je istog časa izbacio iz svoje opreme i zamijenio novim. Taj je događaj ponukao i ostale speleologe da bolje pregledaju svoju opremu. Tada je Karlovčanin Hrvoje Korais ustanovio da i on ima aluminijski karabiner Stubai, star otprilike kao i Igorov, te da mu je korozija nagrizla jezičac. I on ga je izbacio iz svoje opreme.

Karlovčani su mi predali oba karabinera pa sam ih dao ispitati u mehaničkom i kemijskom laboratoriju Tvornice željezničkih vozila u Zagrebu, gdje je ustanovljeno da oba unatoč koroziji još uvijek izdrže silu od 17000 N, dakle, znatno više od bilo kojeg penjačkog užeta.

● **Pad u filter cisterne.** Cisterna ispod lugarnice u Velikom Lomu, gdje se nalazio speleološki logor, građena je od betona i ima sa strane glavnog spremnika dvije komore u koje se slijeva voda s krova lugarnice. U njima se voda filtrira prije ulaska u glavni spremnik. Komore su pristupačne s gornje strane kroz dva betonska poklopca po kojima se može hodati. Jednoga predvečerja Vladimir Lindić i Juraj Posarić (oba članovi SOŽ), prolazeći pokraj cisterne stali su istovremeno na jedan poklopac i upali u komoru duboku oko pola metra. Juraj je prošao bez ozljeda, ali je Vladimir prilično raskrvario desnou potkoljenicu. U logoru mu je pružena prva pomoć i noga imobilizirana, a onda je prevezan u bolnicu u Senju gdje mu je rana sašivena. Iako šepajući, Vladimir je svoj posao ekonomu obavljao do kraja logora.

● **Ozljeta kičme.** Mladen Kuhta, pročelnik SOŽ, kako je želio da se spusti do dna Lukine jame, međutim, zapeo je u suženju na dubini od 950 m. Jedini prolaz iz velike dvorane, u kojoj se nalazio Drugi bivak, vodi u niže dijelove kroz nekoliko metara dugo, ali vrlo neugodno suženje. Da bi ga prošli, speleolozi moraju sa sebe skinuti svu opremu. Neki čak ni tako nisu uspjeli, naročito oni jače fizičke građe, a neki

tek u trećem pokušaju i uz pomoć drugih, kao napr. Stipe Božić. Mladen je nekako uspio proći najuži dio suženja, ali na izlazu iz suženja, gdje je opet morao obući svu opremu, načinio je nezgodan pokret koji je izazvao bol u kičmi. Nakon toga mu je počela trnuti lijeva ruka i noge. Shvatio je da u takvom stanju ne može dalje, pa se, opet provlačenjem, vratio u veliku dvoranu. Dok je još bio zagrijan od provlačenja, počeo se penjati u Prvi bivak i do njega stigao nakon sat i pol. Osjet u ruci za vrijeme penjanja mu se vratio, ali mu je nogu i dalje trnula. U šatoru se, u Prvom bivaku, u vreći za spavanje dobro ugrijao pa mu se nakon spavanja osjet vratio i u nozi. Ispenjao je sam bez ičije pomoći.

● **Padanje leda.** Snijeg i led nađeni su u svim jamama Hajdučkih kukova. Led se na mnogim stijenama protezao od ulaza do dubine od oko 300 metara. Zbog topljenja predstavlja opasnost i za speleologe i za opremu. Speleolozi su u jami više puta doživjeli grmljavini ledopada.

Slovački speleolog Jano Vikoupil nalazio se pri raspremanju Trojame 30. srpnja zadnji u ulaznoj vertikali dubokoj 130 metara. Kad je bio na dubini od oko 60 metara, začuje užasnu (on je naglasio: užasnu) grmljavini ledopada. Ispod njega su se odlomile ledene sige i saljevi te se survali u dubinu, razbijajući se o stijene. U toj jami ima mnogo ledenih zavjesa koje vise na stijenama i na koje se speleolog mora barem malo nasloniti, a onda proći ispod njih. Nisu Slovaci bez razloga donji dio 130 m duboke vertikale prozvali "giljotina", a malo niži dio, do kojeg se dolazi preko zaledenih kamenih blokova, "grmljavina".

Sličnu grmljavini doživjela je i zagrebačka speleologinja Ana Sutlović 12. kolovoza prilikom izlaska iz Lukine jame. Nalazila se tada na dubini od oko 140 metara, neposredno ispod suženja u zaledenim stijenama. Začula je lomljavu ledu u neposrednoj blizini i svaki čas očekivala da se slomljeni led sruči kroz suženje na nju. Srećom, led se odlomio negdje u susjednoj pukotini, ali sasvim blizu ove kroz koju se prolazi u Lukinoj jami. Led što se tada obrušio nije se zaustavio u poznatom dijelu jame, već negdje drugdje kamo speleolozi još nisu došli, ali gdje je zbog padanja leda očito vrlo opasno.

Gromade leda padaju i u poznatim dijelovima Lukine jame. Dvorana Whisky bila je 1993. godine na dubini od 320 do 330 m puna golemih ledenih blokova od kojih je jedan prijetio da se surva preko ruba police, dok je 1994. bila prekrivena novim snijegom debelim oko pola metra, pa tada u dvoranu nije pala nijedna veća

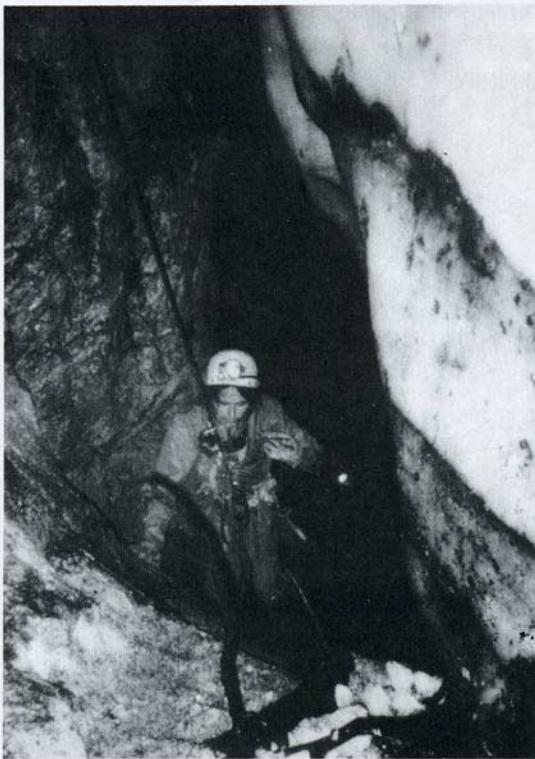
ledena sige ili gromada. Stanje iz 1993. pokazuje da ta dvorana i svi kanali iznad nje mogu biti smrtno opasni.

Manje, bezopasne padavine leda doživjele su gotovo svi speleolozi prolazeći kroz zonu leda, a i malo ispod nje.

● **Grčevi u nozi.** Ivan Marinov, pročelnik SOM iz Splita, bio je član snimatelske ekipе Stipe Božića. Noseći opremu za osvjetljavanje i pomažući pri snimanju filma, došao je do Drugog bivaka. U bivaku je, umjesto da se odmori i okrijepi, zadobio grčeve u nogama zbog kojih je u vreći za spavanje morao odležati cijeli jedan dan. Njegov su posao tada obavili drugi, a Ivan je nakon oporavka, obavljajući drugi zadatak, ispenjao sam bez većih teškoća. Poslije je opet ulazio u Lukinu jamu i iznosio opremu kod raspremanja jame.

● **Pad i puknuće noge.** Mlada članica SOV, Danijela Hamidović (Beba), bila članica ekipе koja je trebala izvidjeti mogućnost daljeg napredovanja u jami Ledenici. Zajedno s ostalima prošla je prva tri spita bez poteškoća, ali je prelazeći četvrti učinila pogrešku. Nakon ukopčavanja u spuštalici i oslobođanja pupčane vrpce, ona je najprije stisnula ručku kočnice na spuštalici umjesto užeta koje izlazi iz spuštalice. Po strmoj ledenoj kosini odsklizala se oko 15 metara i zaustavila na ledenoj polici, s jakim bolovima u gležnju lijeve noge. Unatoč bolovima i otjecanju noge ispenjala je, ali uz pomoć Siniše Rešetara, kolege iz odsjeka koji je bio ispod nje. Penjući za njom on joj je pomogao na prelazu preko spitova i neugodnih ledenih kosina, i onda je dopremio do logora. Odmah je prevežena u bolnicu u Senju, gdje tek sutradan ustanovljen prijelom kosti (u bolnicu je stigla usred noći). Noga je stavlјena u gips i Beba upućena na daljnju obradu u zagrebačku Traumatološku bolnicu, kamo ju je istog dana odvezao Siniša Reštar. Noga je u bolnici sanirana, a Beba upućena kući na oporavak.

● **Kamen u lice.** Izvlačenje opreme iz jame na kraju ekspedicije nikom nije ugodno, ali se mora obaviti. U ekipi koja je zadnja izvlačila opremu, u dvorani Whisky, na dubini od 328 metara, bio je i Karlovčanin Neven Božić, član SOD. Svaki je član ekipе iznosio po jednu ili dvije dobro natovarene vreće, što je bilo prilično naporno i ometalo pažnju da se pri penjanju ne odroni kamen ili led. Tako je Nevenu, kao zadnjem članu te ekipе, odjednom u lice doletio kamen i cijelog ga okrvavio. Uprkos bolovima u licu i teškoj vreći, Neven je sam ispenjao.

Danijela Hamidović penje se iz jame Ledenice sa slomljenom nogom

Foto: V. Božić

U logoru je ustanovljeno da ga je kamen veličine šake pogodio u lijevi dio lica, centimetar ispod oka, rasjekao kožu i natukao nos. Prva mu je pomoć pružena u logoru, pa nije morao u bolnicu.

I voda ekspedicije Branko Jalžić je doživio padanje leda. Vraćajući se nakon mjerena 11. kolovoza 1994. iz Ledenice u Lomskoj dulibi, na 80 m dubine, na maloj ledenoj polici, točno na mjestu gdje se dan prije pri padu zaustavila Danijela Hamidović, začuo je iznad sebe pucaњe leda i ugledao kako se 8–10 metara iznad njega sa stijena odvaljuje 5–6 metara velika ledena ploča debela nekoliko centimetara. Ploča je najprije pala ma ledenu kosinu neposredno ispred Branka i tu se razbila, a onda se sručila prema njemu. On je istog časa čučnuo i stisnuo se u udubljenje police na kojoj je stajao, tako da su ga komadi leda zahvatili samo po leđima.

Imao je sreću da ploča nije pala s veće visine i da se barem djelomično imao gdje skloniti.

● **Kamen na glavu.** Prelazeći spit iznad prevjese vertikale duboke 56 metara, Sunčica Hraščanec (SOV) nehotice je stopalom odlomila kamenu ljsku veličine 40x30x5 cm. Htjela ju je odmah rukom zadržati, ali nije uspjela. Ljska joj je skliznula iz ruke i poletjela u dubinu, uz samo uže. Na dnu vertikale bio je na užetu Damir Lacković (SOV). Iako mu je Sunčica odmah povikala da se čuva, on nije imao vremena da se nekamo skloni i kamen mu je pao na glavu. Udarac je bio tako snažan da je izazvao jaku bol i trenutni šok, pojačan istovremenim gašenjem svjetla. Damir se ubrzo pribrao i ustanovio da mu kamen nije ozlijedio glavu već samo načinio dubok urez u kacigu. Sreća da je kamen pogodio kacigu, jer da mu je pao na rame ili drugi nezaštićeni dio tijela, izazvao bi teške ozljede koje bi na toj dubini bilo vrlo teško opskrbiti. Bilo je to 8. kolovoza u Vjetrovitom kanalu Lukine jame, na dubini od oko 1200 metara.

● **Pucanje košuljice na užetu.** Raspremajući jamu s Darkom Bakšićem, Svjetlan Hudec je 8. kolovoza na dubini od 1150 metara doživio nemili događaj na kratkoj ali neugodnoj prečnici, osiguranoj užetom. Kad je Darko prešao prečnicu i Svjetlan se ukopčao u uže te se počeo prevlačiti preko neke izbočine na prečnici, primijeti da je uže kraće nego što je bilo prije i da uže ima čvor na mjestu gdje dodiruje izbočinu. Kada je jednom rukom iskopčao ručnu penjalicu ispod čvora da je ukopča iznad čvora, u trenutku kad je ostao visjeti na trbušnoj penjalici, začuje pucketanje (paranje) košuljice užeta i osjeti da propada. Instinktivno se drugom rukom uhvati za čvor i onda teškom mukom ukopča ručnu penjalicu iznad čvora. Tek kada je stao u stremen ručne penjalice, shvati što se dogodilo. Uže u prečnici nije bilo dobro postavljeno jer je dodirivalo jednu oštru izbočinu, pa se na tom mjestu oštetila košuljica užeta. Netko je od speleologa to primijetio i na mjestu oštećenja napravio čvor, skrativši tako uže. Uže je ipak i dalje dodirivalo izbočinu i sada se oštetilo neposredno ispod čvora. To se prilikom penjanja nije vidjelo. Da se slučajno Svjetlan nije uspio uhvatiti za čvor, možda bi pao u dubinu.

Zašto je Hrvatski planinarski savez osnovao svoje poduzeće

DARKO BERLJAK, Zagreb

Mnogi su se planinari, čitajući zapisnik sjednice Glavnog odbora HPS održane 9. srpnja 1994. godine, sigurno zapitali o razlozima i svrzi utemeljenja društvenog poduzeća s ograničenom odgovornošću (d.o.o.) koje je odlukom te sjednice osnovao Hrvatski planinarski savez.

Odgovori na takva razmišljanja jednostavni su i, nadamo se, razumljivi, kao odraz i posljedica vremena u kojem živimo:

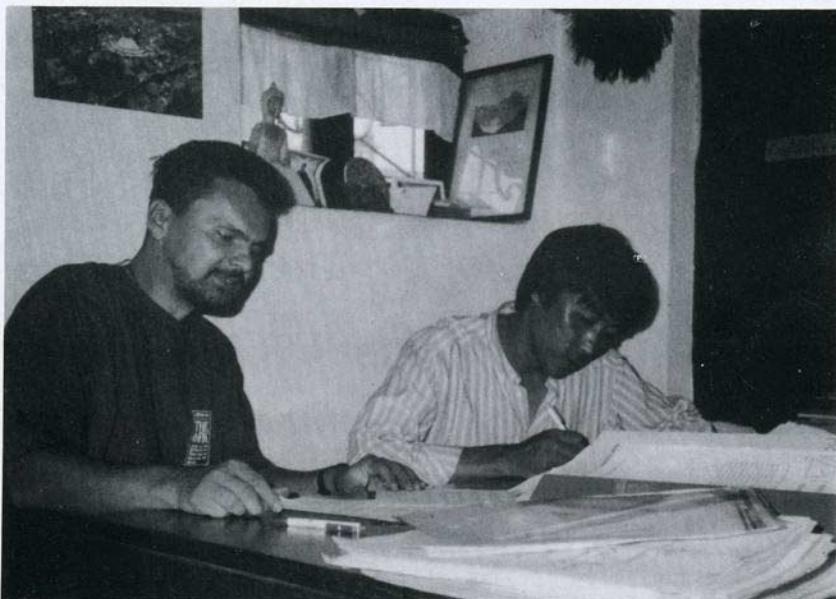
— Statut HPS (članak 72 i 73) dopušta takvu mogućnost ne samo Savezu, već i svim planinarskim organizacijama

— Iako to nije bio glavni ni toliko važan razlog, osjetila se potreba uključivanja u tržiste turističkih usluga, gdje se u prošloj godini pojavio niz privatnih tvrtki koje s nestručnim

kadrovima i upitnim programima nude razne vrste usluga planinarskog sadržaja

— Hrvatski planinarski savez posljednje četiri godine sredstva za svoju djelatnost ostvaruje isključivo članarinama (oko 35%), te sponsorstvima, donacijama i vlastitom djelatnošću (ostatak). Ovo posljednje ograničeno je jedino na izdavačku djelatnost. Izdanja se prodaju većinom opet članstvu (glasilo, knjige, značke, razglednice i sl.), a mnogobrojne vrlo perspektivne i dohodovne djelatnosti ne mogu se obavljati bez valjane zakonske registracije, odnosno vlastitog poduzeća

— Prije ili poslije ukazala bi se potreba za osnivanjem poduzeća, te je za takve slučajeve bolje imati već sve pripremljeno i uredeno,

Potpisivanje ugovora o generalnom zastupstvu za Europu tvrtke "Everest" d.o.o. (Darko Berljak i Tashi Jangbu Sherpa)

posebno zbog toga što je do kraja 1994. g. osni-vacki ulog poduzeća bio simboličan, a od ove godine iznosi nekoliko desetaka tisuća kuna

— Osnovni je razlog i motiv osnivanja poduzeća mogućnost ugovaranja i realizacije jeftinijih usluga iz raznih područja interesa za planinarska društva i planinare. Konkretno, poduzeće Saveza registrirano i za prometnu djelatnost, može unajmiti određen broj autobusa (odnosno velik broj autobusnih sjedala za cijelu godinu) neusporedivo povoljnije nego bilo koje društvo pojedinačno. Isto je moguće za sve vrste prijevoza, čak i za avio karte za sva odredišta, jer poduzeće od pojedinih zrakoplovnih tvrtki ima agencijski popust

— Profitnom naplatom usluga korisnicima izvan planinarske organizacije može se ostvarivati prihod za HPS. Stranim i domaćim turistima mogu se organizirano i stručno ponuditi mnogobrojna atraktivna planinarska odredišta u Hrvatskoj i svijetu. Šteta je da se za organizaciju takvih programa ne iskoriste iskustva naših iskusnih planinara i instruktora, te dobre veze koje imamo po Nepalu, Africi, Sjevernoj i Južnoj Americi

— Pošto je osnivač i vlasnik poduzeća HPS, svaki hrvatski planinar može honorarnim radom u poduzeću (profesionalaca u poduzeću neće biti tako dugo dok neće moći sami zaraditi za svoju plaću) pronaći, predložiti ili organizirati neki posao iz registrirane nomenklature, ostvariti honorar i određeni dio privrijediti planinarskoj organizaciji

— Važno je napomenuti da poduzeće ne može poslovati na teret Saveza i da su unaprijed isključeni poslovi koji bi mogli donijeti gubitak, te da svaki posao i raspodjelu prihoda odobrava Izvršni i Nadzorni odbor HPS

— Zbog takvog načina organiziranja, gdje ne postoji imperativ ostvarivanja rezultata preko noći kakvi su jamstvo opstanka privatnih tvrtki na tržištu, ne treba očekivati neke senzacionalne uspjehu u kratkom vremenu, već polako i strpljivo raditi i čekati da sve stvari sjednu na svoje mjesto

— Zašto se poduzeće zove "Everest"? Ima ih koji su nam već zamjerili što nismo izabrali neko hrvatsko ime. Djelomice su u pravu, ali mnogo je razloga da se ipak zove "Everest". Svi smo mi planinari, živimo na planetu koji ima samo jednu najvišu planinu i njegov vrh je istoznačnica nečega iznad čega nema ništa više. Ime je poznato svima, čak i neplaninari-ma. Uostalom, hrvatski planinari su bili na vrhu Everesta i organizirali ekspediciju na nj. Osim toga, glavni poslovni partner našeg poduzeća za organizaciju putovanja, trekkinga i komercijalnih ekspedicija u Himalaju, a to su sadržaji koje već sutra možemo ponuditi strancima i na njima dobro zaraditi, jest agencija iz Nepala "Everest Trekking Ltd", s kojom je potpisana ugovor o generalnom zastupstvu ne samo za Hrvatsku, već i za cijelu Europu. Osim za tu agenciju, poduzeće je generalni zastupnik i za tvrtke "Super Travel Tours" i "Pleasure Trekking".

Nomenklatura djelatnosti poduzeća "Everest" vrlo je široka. Ni izdaleka još nisu sage-dane sve mogućnosti koje mogu koristiti planinarskoj organizaciji kao cjelini. To su visinski radovi, ugostiteljstvo, marketing, uvoz-izvoz, da dalje ne nabrajamo. Budući da je "Everest" poduzeće svih hrvatskih planinara, pozivamo sve zainteresirane da se jave bilo nekom novom idejom ili da se najizravnije uključe u njegov rad.

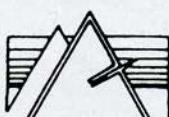
EVEREST d.o.o.

Poduzeće Hrvatskog planinarskog saveza za turizam i usluge

Kozarčeva 22
Zagreb - Hrvatska
tel/fax (41) 44 88 74

Zastupstvo za Europu

Everest trekking

KAMALADI
KATHMANDU
NEPAL

Pleasure Trekking (P) Ltd.

AIRPORT
POKHARA
NEPAL

Super Travels & Tours (P.) L

TRIDEVI MARG
KATHMANDU
NEPAL

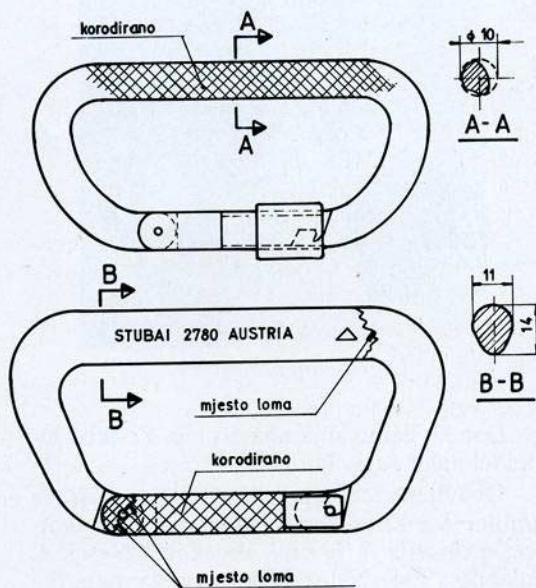
Ispitivanje korodiranih karabinera

VLADO BOŽIĆ, Zagreb

Za vrijeme speleološke ekspedicije "Lukina jama 94" u Lomskoj dulibi na sjevernom Velebitu karlovački su speleolozi prije ulaska u jamu, kao i svi ostali speleolozi, provjeravali svoju osobnu opremu. Dvojica od njih, Igor Jelinić i Hrvoje Korais, koji se svojom opremom koriste već petnaestak godina, ustanovili su mnogo korozije na karabinerima koji im služe za osobno osiguranje na "pupčanoj vrpci", i to ih je zabrinulo. Na Jelinićevom karabineru korozija se pojavila na ravnom (nosećem dijelu) i taj se počeo "ljuštiti", a na Koraisovom karabineru pojavila se na ježičcu (sigurnosnom dijelu) karabinera. Ta se korozija očituje kao hravavost inače glatke površine. Jelinićev karabiner moglo se na korodiranom dijelu strugati noktom. Obojica su odmah izbacili karabinere iz svoje opreme i predali ih meni da ih laboratorijski ispitam.

Oba su karabinera ispitana 24. rujna 1994. u Mehaničkom laboratoriju Tvornice željezničkih vozila u Zagrebu na kidalici za ispitivanje metalnih uzoraka tip ZD 40 VES Werkstoffprüfmaschinen, Leipzig, br. 282/5, proizvedenoj 1973. u ondašnjoj Demokratskoj republici Njemačkoj. Karabineri su proizvod firme Stubai iz Austrije. Na Jelinićevom je karabineru zbog korozije moguće pročitati samo donji dio slova STUBAI, dok se na Koraisovom može pročitati: STUBAI 2780 AUSTRIA i zaštitni znak UIAA.

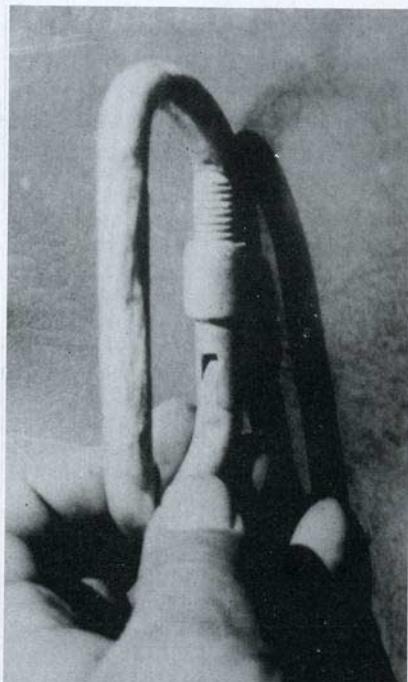
— Jelinićev karabiner, s korodiranim ravnim nosećim dijelom, okruglog je presjeka, promjera 10 mm. Stavljen je između čeličnih kuka kidalice i rastezan postupno rastućom statičkom silom. Kod sile od 17000 N raširila se sigurnosna matica tako da je Zub ježička iskočio iz usjeka i karabiner se malo savio, ali nije puknuo! Ispitivanje je tada prekinuto jer se karabiner "otvorio". Ravni dio karabinera je tada prerezan na sredini tako da se dobro moglo vidjeti koliko je smanjen presjek nosećeg dijela. Korozija je "pojela" gotovo 35–40% površine presjeka, što znači da je nosivi dio imao svega 60–65%

Crtež karabinera s korodiranim dijelovima i mjestima loma

nominalnog presjeka. Ipak je karabiner izdržao neobično veliku silu i nije puknuo u svom nosećem dijelu. Struktura materijala nekorodiranog dijela presjeka pokazuje da u tom dijelu nema vidljivih anomalija i da korozija prodire izvana.

— Koraisov karabiner s korodiranim ježičcem imao je kruškolik presjek nosećeg dijela. Stavljen je u kidalicu pod jednakim uvjetima kao i prvi karabiner. Kod sile od 17000 N puknulo je sjedište svornjaka ježičca (sigurnosni, a ne noseći dio karabinera), i to na korodiranom dijelu ježičca, a tek je kod sile od 22000 N puknuo i ravni, noseći dio karabinera, uz sam zahvat sa čeličnom kukom kidalice. Sjedište svornjaka imalo je smanjen nosivi presjek zbog korozije. Mjesto loma nosećeg dijela karabinera (kruškolikog presjeka) pokazivalo je sve karakteristike "zdravog" materijala.

Korodirani karabiner

Ova su ispitivanja obavili ing. Željko Dušek i tehničar Josip Bačak.

Obavljena je i kemijska analiza materijala karabinera u Kemijskom laboratoriju iste tvornice, a obavila ju je dipl. ing. Silva Neseć 4. studenog 1994. Nalaz je pokazao da materijal karabinera ima ovaj kemijski sastav: Zn 4,5%; Mg 2,3%; Cu 1,8%; Si 0,15%; Cr 0,10%; Fe 0,15%; Mn 0,15%; Ni 0,009%; Cd 0,0015%; Pd 0,013%; Sb 0,02% i ostatak Al, što znači da ovaj materijal pripada grupi legura pod nazivom "Perdural" ili "Konstruktal", odnosno legurama aluminija na bazi cinka, magnezija i bakra. Takav materijal ima mnogo veću čvrstoću nego čist auluminij, ali i manju otpornost na koro-

zije, površina "platira", tj. oblaže se legurom aluminija sa cinkom bez bakra ili čistim aluminijem (čistoća veća od 99,5%).

Kod ovih karabinera nije bilo moguće utvrditi jesu li bili površinski zaštićeni nekim od takvih ili drugih materijala, pa je očito da je korozija mogla napredovati.

Zašto se korozija pojavila samo na jednom dijelu karabinera a ne jednoliko na njegovoj cijeloj površini, nije bilo moguće utvrditi. Ova pojava samo pokazuje da ne korodiraju samo čelični nego i aluminijski karabineri.

Na čeličnim se karabinerima korozija javlja u obliku smeđih mrlja i lako se primjeti, a i lako ukloni čišćenjem i podmazivanjem (naučljivanjem). Na aluminijskim se karabinerima korozija javlja u obliku zatamnjenja i hrapavosti inače sjajne i glatkne površine i zato nije tako uočljiva. Takvu tamnu i hrapavu površinu treba radi provjere malo zagrepstići nekim oštrim predmetom. Ako se ispod zagrebenog dijela materijal sjaji, karabiner je dobar. Ako se zagrebeni dio može ljuštiti ili mrviti, a materijal nije sjajan, karabiner je korodiran. Budući da se samim pogledom ne može ustanoviti koliko je duboko korozija prodrla u materijal i koliko je još ostalo "zdravog" materijala na presjeku, takav karabiner treba odmah izbaciti iz uporabe. Iako je ispitivanje ovih dvaju karabinera firme Stubai pokazalo da oni, iako jako korodirani i mnogo upotrebljavani, još uvijek izdrže veliko opterećenje, čak veće nego može izdržati normalno, uobičajeno planinarsko uže (alpinističko, speleološko), preporučam svim planinarima, alpinistima i speleolozima, kao i drugim korisnicima planinarske opreme, da provjere svoje karabinere, pa ako su imalo korodirani, da ih izbace iz uporabe i zamijene novima, kako bi izbjegli nesreću.

Dan zaštite planinske prirode u Hrvatskoj

"PLATAK '94"

održava se početkom lipnja na Platku u znaku Europe-ske godine zaštite prirode i Godine kraškog runolista u Hrvatskoj. Pobliže u idućem broju.

Športsko penjanje u Hrvatskoj 1994. godine

IVICA PILJIĆ, Split

Tijekom cijele godine Komisija za športsko penjanje HPS značajno je pridonosila proslavi 120-godišnjice i uspjehu HPS.

U veljači je njezin predsjednik Ivica Piljić predsjedavao sastanku Svjetske športsko-penjačke komisije CEC UIAA u Innsbrucku. Istog mjeseca Komisija organizira tematski sastanak "Stanje i budućnost športskog penjanja u Zagrebu" na kojem potiče osnivanje drugoga športsko-penjačkog kluba u Hrvatskoj; početkom travnja osnovan je prvi zagrebački i drugi športsko-penjački klub u Hrvatskoj "Art Rock". U travnju naša penjačka reprezentacija u sastavu: Irena Palošak, Ivana Franceschi i Ivica Matković nastupa na natjecanju za svjetski kup u Villachu u Austriji. Supervizor natjecanja svjetske federacije bio je Ivica Piljić, koji je značajno olakšao put ženskog dijela reprezentacije organiziravši ga zajedno sa svojim putom. Ostale troškove pokrili su sponzori.

U travnju bio je dosad najuspješniji nastup Komisije i HPS na zagrebačkom Velesajmu športa. Uz izložbeni prostor podignuta je dosad najveća umjetna stijena u Hrvatskoj, na kojoj je bilo stalno pokazno penjanje za posjetitelje, a oni su i sami sudjelovali. Pored toga, 23. travnja na toj umjetnoj stijeni održano je prventsvo Hrvatske pod vodstvom Ivice Piljića, dosad najuspješniji nastup u javnosti. Izložbeni prostor HPS posjetilo je oko 15000 ljudi i gužva je oko našeg izložbenog prostora bila takva da je zasjenila sve okolne izložbene prostore.

Prvenstvo je proteklo u natjecanju između dva športska penjačka kluba, splitskog "Marulianusa" i zagrebačkog "Art Rocka". Ukupno je nastupilo sedam klubova iz Hrvatske. Prvak Hrvatske po četvrti je put za redom Boris Čujić (Art Rock, Zagreb), a prvakinja Hrvatske po drugi put Ivana Franceschi (Marulianus, Split).

Izložbeni prostor prepušten je speleolozi-ma radi promicanja istraživanja Lukine jame na Velebitu. Speleolozi su ga dobro iskoristili.

U svibnju HPS prvi put ima predstavnika na sastanku Vijeća UIAA u Amsterdamu. Ivica Piljić, član Vijeća UIAA, sudjeluje u značajnoj debati o budućoj organizaciji svjetskog športskog penjanja i budućim odnosima te organizacije s UIAA.

U lipnju Ivica Piljić predsjedava sastanak Svjetske športsko-penjačke komisije u New Yorku.

Referatom Ivice Piljića "Stijena Paklenice kao potencijalno središte europskog športskog penjanja", Komisija sudjeluje u naporima Saveza da se u suradnji s upravom NP Paklenica približi to područje ponovnom interesu medija. U srpnju je prvi put održano stručno usavršavanje hrvatskih športskih penjača, zahvaljujući suradnji Komisije s OEAV-om i gospodinom Robertom Renzlerom. Na usavršavanje su poslane Irena Palošek iz Splita i Sandra Dekanić iz Rijeke. U listopadu se pod vodstvom Enesa Seferagića u Puli podiže druga umjetna stijena u Hrvatskoj, na kojoj je održano natjecanje za Hrvatski kup pod voditeljstvom Hrvoja Kamenjarina — velik korak naprijed u razvoju športskog penjanja u Hrvatskoj!

Krajem listopada 1994. Komisija je organizirala sastanak Svjetske športsko-penjačke komisije CEC UIAA u Splitu, o čemu smo pisali u prošlom broju (str. 23).

Komisija je intenzivno radila i na kategorizaciji penjača, ostvarila odličnu suradnju s HPS, značajnim napredak u medijskom približavanju športskog penjanja hrvatskoj javnosti i uspešnu međunarodnu aktivnost. Organizacija većeg broja natjecanja i podizanje što više umjetnih stijena širom Hrvatske bit će osnovni zadaci u 1995. godini.

Himne pretočene u spletove riječi

POVODOM POLJAKOVE "HRVATSKE PLANINARSKE KNJIŽEVNOSTI"

LEOPOLD GAŠPAR, Pirovac

Imajući sreću da u tmurnim danima izbjegličkog života dobijem u ruku izvanrednu zbirku književnog stvaralaštva hrvatskih planinara, u prvim sam se trenucima osjećao kao ovisnik koji nakon duga razdoblja iščekivanja dobiva toliko željenu drogu, jer sam vrlo dugo priželjkivao i iščekivao jednu takvu zbirku. Netko je za nekoga dobrog slikara jednom vrlo nadahnuto rekao: "Njegovo je djelo ustvari himna slikarskih boja." Planinarska književnost i nije ništa drugo nego neka vrsta himne pretočene u spletove riječi kojima se slavi uzvišenost doživljavanja stijene i neba, cvijeta i osamljene srne, oblaka na horizontu i izlaska sunca, samoće i prijateljskog druženja, snježnog ili sunčanog pejzaža i još mnogo toga drugoga što nas je ispunjavalo i osnaživalo za životnu borbu poslije doživljavanja jednoga Prenja, Triglava, Maglića, Velebita, Mosora, Prokletija...

Omogućavati i hrabriti planinare sklone i vične pretakanju njihove emocionalnosti vezane za taj, ničim objašnjivi plemeniti poriv — da pišu i objavljiju, pothvat je dosad veoma skromno priznat i nije slučajno da baš u izdanju Hrvatskog planinarskog saveza izlazi ovakva vrijedna zbirka. Zbirka mi je po još nečemu draga: ona doteče i stvaralaštvo bosansko–hercegovačkih planinara pisaca. Moglo bi se s pravom upitati zašto nismo "kod nas", u BiH, izdali nešto slično, pa makar i u najskromnijem obliku. Tek je u ratnom paklu Sarajeva, u okviru proslave stoljetnice BiH planinarstva, Drago Bozja sa suradnicima sastavio i na svečanoj akademiji, uz grmljavinu detonacija, pročitao sažetak prve povijesti planinarstva u BiH.

Zašto tek sada? Odgovor ćemo potražiti u onom dijelu uvida Poljakove knjige koji nosi naslov "Uloga Hrvata iz Bosne i Hercegovine", gdje razmatra doprinos pisaca iz BiH. Autor s

punim pravom kori povjesničare što "nisu shvalčali ili se nisu usuđivali dirati u tako delikatno pitanje opterećeno političkim zamkama". Poljak, međutim, već nekoliko redaka dalje kaže, s rizikom da nanese sjenu nad sjajne likove Flegera i Fukareka, a nama koji smo ih cijenili i bol — da su se od Hrvata "tek Fleger i Fukarek uspjeli održati u Sarajevu, zatomljujući svoje hrvatstvo." Pisanje o ponašanju tih, a i drugih velikih ličnosti, u najmanju ruku traži određenu vremensku distanciju. Mene i moje divne prijatelje s kojima sam sanjario razaralo je mediokritetstvo onih koji su "stvari držali u svojim rukama."

Pročitavši pomno knjigu, u kojoj su mi dragi čak i inače suhoparni podaci o izdavaču, tiskanju i nakladi, prošao sam kao u nekoj ekstazi sve one bregove, vrhove i planinarske kuće spomenute u knjizi, a i one koje nisu spomenute. Isto sam tako s dubokom sjetom i poštovanjem mislio na autore priloga, od kojih najveći broj poznajem iz literature, neke iz osobnih susreta, a ostale sam tek sada upoznao i naučio ih cijeniti. Suzdržavam se od patetičnosti, ali priznajem da me ta knjiga neprestano vraćala u moje izgubljeno carstvo, u carstvo bosansko–hercegovačkih planina, što sam ih posjećivao više od pola stoljeća. Ilustracije odabранe za ovu knjigu izuzetnog su kolorita i dubine te suštinski pratilec tekstova.

Knjiga je naprsto draga i, koliko mi je poznato, jedinstvena, jer predstavlja prvu antologiju te vrste. Meni ona utiče čežnju za izgubljenim planinama, a vjerujem da će mnogima dati podstrek da nastave s prikupljanjem književnih priloga nadahnutim ljepotom planine.

Tko je tko u hrvatskom planinarstvu

AKADEMIK ZDRAVKO LORKOVIĆ

Nedavno je prof. dr. Zdravko Lorković u punom zdravlju i aktivnosti proslavio svoj 95. rođendan. Posvećujemo mu ovih nekoliko redaka ne samo zato što je ličnost rijetkih ljudskih osobina nego i zbog toga što ga rese tri planinarska "naj". Prvo, najstariji je pretpлатnik našega

časopisa (podupirao ga je ne samo redovitom preplatom nego često i dobrovoljnim prilogom kad se časopis našao u nevolji). Drugo, koliko nam je poznato, najstariji je predratni član HPD-a. Treće, akademik Lorković je i najstariji suradnik "Hrvatskog planinara". Sjetimo se: godine 1937. objavio je u broju 11 (str. 331–337) članak pod naslovom "Najviši vrh Velebita" kojim je konačno bila zaključena rasprava oko imena, visine i lokacije toga vrha. Velebit je obilazio ne samo kao planinar, nego i kao entomolog: istraživao je endemske vrste leptira i glacijalne relikte. Otkrio je više novih vrsta (neke su nazvane njegovim imenom), a otkrića su mu objavljivana u najuglednijim svjetskim časopisima.

Nekoliko riječi o životnom putu prof. Lorkovića. Rodio se 3. siječnja 1900. u Zagrebu, gdje je 1924. diplomirao na Filozofskom fakultetu. Predavao je biologiju na raznim zagrebačkim fakultetima i visokim školama, najduže na Medicinskom fakultetu, gdje je započeo 1927., da bi 1951. postao redovnim profesorom. Objavio je više od stotinu stručnih radova, koji su dali velik doprinos svjetskoj biološkoj znanosti, posebno genetici. Njegov golem i vrijedan znanstveni opus donio mu je niz priznanja: status akademika, nagradu "Ruđer Bošković" i nagradu Republike Hrvatske

za životno djelo, a posebno valja istaknuti da je on jedini Hrvat koji ima "sviju" sobu u British Museumu (Lorkovic's Room). Recimo, na kraju, i to da prof. Lorković ne priznaje diktat godina, on i dalje stvara! Čestitka u ime svih hrvatskih planinara uz želju da ga zdravlje i nadalje dobro služi.

(Željko Poljak)

JOSIP PEJŠA — PLANINAR I SLIKAR

Srednje stranice u prošlom broju, tzv. duperica, bila je posvećena fotografskim dometima kaštelanskog planinara Josipa Pejše. Ovaj put donosimo i prikaz njegove ličnosti jer može poslužiti kao primjer mnogim planinarama. Rođen je 15. veljače 1943. u Zagrebu. Djetinjstvo provodi u Splitu, gdje završava gimnaziju i Pedagošku akademiju, smjer likovnih umjetnosti u klasi prof. Ante Kaštelančića. Radi kao likovni pedagog u Osnovnoj školi "Knez Trpimir" za Kaštel Kambelevac i Kaštel Gomilicu. Bavi se i slikanjem te je 1993. primljen u Hrv. društvo likovnih umjetnika u Splitu. Za svoj likovni i pedagoški rad dobitnik je niza nagrada, pa je tako 1980. dobio naslov Zasluzni likovni pedagog, 1981. priznanje Saveza pedagoških društava Hrvatske, 1993. nagradu grada Kaštela za životno djelo. Sudjelovao je na desetak izložba u Splitu, Zagrebu, Kaštelima i u Ankoni, a imao je i sedam samostalnih (Trogir 1984, dvije u Splitu 1989, Kranj 1990, Ljubljana 1990, Kaštel Novi 1994, Kaštel Lukšić 1994), od kojih je posljednja bila posvećena 120. obljetnici

hrvatskog planinarstva. Pejša je član HPD "Ante Bedalov" u Kaštel Kambelevcu, a istaknuo se trasiranjem i osmišljavanjem planinarskog puta "Kolijevkom hrvatske državnosti" koji vodi od

Salone preko Kozjaka do Bijaća. Stipe Božić je prilikom jedne njegove izložbe napisao: "Fotografija je pokušaj otgnuća od prolaznosti... kad je s dušom napravljena, upozorava na univerzalne vrijednosti koje, za razliku od nas, nikada ne prolaze. Josip Pejša svojom nas fotografskom šetnjom prisjeća tko smo, odakle smo i što ne smije biti zaboravljen... Ono što planinaru namjerniku možda i promakne to kamera Josipa Pejše zabilježi. Zadržavaju nas njegove fotografije na

mjestima gdje umorni možda ne bismo zastali i kazivaju povijest... govore i o povijesti hrvatskog planinarstva... Pejšine fotografije razapete su između prošlosti zapisane u kamenu i betonske sadašnjosti što poput raka svojim kracima zadire u Kozjak... s Kozjaka je video biokovske snjegove, jednako kao i jadransko plavetnilo..." Nadamo se da će Pejšine fotografije i ubuduće krasiti stranice našega časopisa. (ŽP)

Protivljenja

STOP TRANSVERZALAMA!

Nismo tajili niti do sada svoje uvjerenje, temeljeno na dugogodišnjem pažljivom praćenju ponašanja planinara, kako su tzv. vezni planinarski putevi ("transverzale") određeno nasilje nad planinom. Od nasilja zaziremo općenito, a užasnuti smo kada se ono vrši nad planinom.

Iskustva s Velebitskim planinarskim putom samo nas učvršćuju u tom uvjerenju. Zahvaljujući njegovu postojanju, doista su došli na Velebit mnogi koji inače ne bi došli, ali su i ostavljali za sobom ružne tragove (uništavanje skloništa i onečišćenje okoliša). Odlazeći izbezumljeni od umora, nisu uopće shvatili što je Velebit! A koliko je truda i sredstava Saveza bilo potrebno utrošiti zbog njih! Nakon tih iskustava izmišljati novu "prohodnicu", u vrijeme dok nam je polovica Velebita samo djelomično dostupna, smatramo novim nasiljem s duboko moralnom naznakom. Mi se zbog toga osjećamo povrijeđeni i u svom čestitom domoljublju.

Osjećamo kao moralnu obvezu održavanje samo onih staza koje smo sami "izmisliili". A kod toga smo bili preveliki optimisti i zato malo neoprezni.

Moramo priznati da smo od vremena dok smo osmišljali i označavali "Stazu radosti kroz Dabarske kukove" ekološki napredovali. Shvatili smo da je za današnji stupanj naše planinarske kulture, kada se negdje uspinje samo do žiga ili penje prvenstveno zbog žiga, nepotreban velik posao i napor oko trasiranja i označavanja staza. Njima prolaze samo rijetki pojedinci, kojima je zbog njihova načina shvaćanja i razmišljanja ionako dovoljan samo opis ili poneka oznaka. Takvo razmišljanje vodi nas k sve manjoj potrošnji boje u prirodi, koja je tamo strano tijelo i kojom su unakažene mnoge lijepе bijele plohe kamena vapanca ili drveća. Htjeli bismo pratiti trendove višeg stupnja ekološke svijesti, umjesto da robujemo navadama koje nas sada još tako eklatantno opterećuju, a najviše su povezane sa, zapravo, nakaradnim željama o masovnosti, ideologijom tako tipičnom za neka prošla vremena, natruha koje se valja što prije riješiti.

Zato će, vjerujemo, naša nova saznanja i otkrića u planini biti ubuduće objelodanjena samo opisima ili diskretnim oznakama drugačijeg tipa nego što sada uobičajeno.

Dr. Nenad Vađić, PD "Novi Zagreb"

Zaštita prirode

● **Sudjelovanje javnosti u zaštiti okoliša.** Komisija za zaštitu prirode HPS i Regionalni europski centar za zaštitu okoliša (REC) iz Budimpešte organiziraju zajedničko predstavljanje Priručnika, namijenjenog svim nevladnim organizacijama za zaštitu prirode i okoliša u Hrvatskoj. Predstavljanje priručnika za sva planinarska i ekološka društva tijekom prvog polugodišta 1995. organizirat će Komisija za zaštitu prirode HPS u suradnji s planinarskim društvima ili regionalnim savezima u desetak najvećih hrvatskih gradova: u Zagrebu (Skup planinarskih društava Zagreba i Ekološka tribina u KIC-u), Osijeku, Splitu, Rijeci (Ekološka tribina), Puli, Šibeniku (Regionalni skup planinara i ekologa), Karlovcu, Slav. Brodu, Kuniti, u području Hrv. Zagorje – Medimurje te, možda, u Mrkoplju (Ekološka tribina "Zemlja, voda, zrak"). Pored toga organizirat će nekoliko predavanja o zaštiti prirode. Pozivaju se planinarska društva da se uključe u predstojeću akciju predstavljanja Priručnika te da se s tim u vezi uključe u aktivnost zaštite prirode provođenja Zakona o otpadu; de se povežu sa saborskim zastupnicima tražeći da se provode odluke o zaštiti prirode i okoliša; da se koriste uslugom javnog pravobranitelja kada je riječ o zaštiti prirode i okoliša; da djeluju zajednički s ekološkim društvima, respektirajući pojedinačne probleme, ali i pomažući se uzajamno u njihovu rješavanju. (IS)

● **Zaštitarsko savjetovanje o Medvednici** održano je 8. prosinca u prostorijama HPS u Zagrebu središnjice Eko-patrola HPS, povjerenika eko-patrola planinarskih društava Zagreba i šire okolice, predstavnika Šumarije Zagreb, "Zelene akcije" Zagreb, predstavnika Komisije za puteve i označavanja HPS, Komisije za propagandu HPS, Komisije za speleologiju HPS i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu. Na sastanku su bili: dr. Ante Starčević, predsjednik središnjice eko-patrola HPS i članovi dipl. ing. Margita Brundić, Vesna Matek, Ivica Bensa i Miljenko Haberle; dipl. ing. Herbert Krauthacker (Šumarija Zagreb), Robert Premuz ("Zelena akcija", Zagreb), Stanko Popović (PMF), Mladen Grubanović (Komisija za pl. puteve), dipl. ing. Juraj Posarić (Komisija za speleologiju), Senaid Serdarević (Komisija za propagandu) te predstavnici i voditelji eko-patrola iz PD "Nikola Tesla", "Zanatlija", "Martinščak" (Karlovac), "Vihor", "Sljeme", "Željezničar", "Velebit", "Troglav", "Zagreb-Matica", "Naftaplin" i "Dubovac" (Karlovac).

● **Godina 1995. — europska Godina zaštite prirode.** Sve zemlje Europe pozvane su da su-

djeluju u ovoj kampanji, a usklađivati će je zemlje članice Europskog vijeća i zemlje s kojima je Vijeće surađuje, među njima i Hrvatska. Sve vladine i nevladine organizacije za zaštitu prirode pozvane su da sudjeluju u ovoj akciji. Cilj joj je sklad između čovjeka i prirode. Odabrana je glavna tema koja uključuje svakoga: Očuvajmo prirodu i izvan zaštićenih područja! Program HPS za zaštitu planinske prirode u europskoj Godini zaštite prirode sadrži ove elemente:

— 1995. — godina kraškog runolista (riječ je o zaštiti prirode Istre, Kvarnera i Rijeke s riječkim gorskim zaleđem)

— Učinkovitija zaštita nacionalnih parkova i strogih rezervata (Bijele i Samarske stijene, Risnjak, Krka, zaštitna područja oko nacionalnih parkova i strogih rezervata)

— Očuvanje šuma od nerazumne sječe i onečišćenja te očuvanje njihovih ljepota i vrijednosti za budućnost

— Zaštita ostalih zaštićenih područja planinske prirode (Učka, Lisina, Medvednica i dr.) i prirode oko njih

— Odgajanje omladine za očuvanje prirode od najveće je važnosti za budućnost.

Na razini HPS i planinarskih društava pokrenute su brojne inicijative i akcije za zaštitu planinske prirode, za pošumljavanje i za čiste planine. Pridružite nam se svojim zamislima i prijedlozima i surađujte s Komisijom za zaštitu prirode HPS.

● **Novo ustrojstvo državnih organa za zaštitu prirode i okoliša.** Donošenjem zakona o ustrojstvu i djelovanju ministarstava i državnih upravnih organizacija (NN br. 72/94) ustanovljene su dvije nove državne organizacije za zaštitu prirode i okoliša i to Državna uprava za zaštitu kulturne i prirodne baštine, Zagreb, Ilica 44, i Državna uprava za zaštitu okoliša, Zagreb, Ulica grada Vukovara 78. Prva je nastala spajanjem dvaju dosadašnjih zavoda i to Zavoda za zaštitu prirode i Zavoda za zaštitu kulturne baštine. Državna uprava za zaštitu okoliša nastala je izdvajanjem iz bivšeg Ministarstva građevinarstva, prostornog uređenja i zaštite okoliša. Komisija za zaštitu prirode HPS i planinarska društva nastaviti će surađivati s ova dva resorna državna organa na isti način kao i do sada. (IS)

● **Zelene vijesti broj 2.** Komisija za zaštitu prirode HPS objavila je za jesen-zimu 1994. drugi broj svoga zelenog biltena, koji je doslovno zelen, jer je tiskan na zelenom papiru. Uvodnik govori o Svjetskom danu čistih planina, a ostali prilozi o problemima rijeke Mrežnice, NP "Risnjak" i

"Paklenica", o ulozi planinara u zaštiti prirode i o održanima priredbama, kao što su savjetovanje u Mrkoplju, prosvjed za spas Kamačnika, izložba "Flora croatica" itd. Sve dvojezično: hrvatski i engleski, ukupno 8 stranica u knjigotisku, formata 30x21 cm. Iz impresuma dozajemo da su u uredništvu Goran Horvat, Ivan Sošić i Bruno Šibl te da tiskanje pomaže REC u sklopu propagandno-informativnog programa za zaštitu prirode. O prvom broju ŽV donio je opširan i poхvalan prikaz slovenski Planinski vestnik u broju 10, 1994. (ŽP)

● **Sudjelovanje javnosti u zaštiti okoliša.** Komisija za zaštitu prirode HPS i Regionalni europski centar za zaštitu okoliša (REC) iz Budimpešte pokrenuli su zajednički projekt o izdavanju priručnika "Sudjelovanje javnosti u odlučivanju o zaštiti okoliša" za sve nevladine organizacije za zaštitu prirode i okoliša u Hrvatskoj. Predstavljanje priručnika za sva planinarska i ekološka društva tijekom prvog polugodišta 1995. organizirat će Komisija za zaštitu prirode HPS u suradnji s planinarskim društvima ili savezima u desetak najvećih središta. Pored toga organizirat će u suradnji s narodnim sveučilištima Ekološke tribine, a na skupovima će nastojati da organizira i poneko predavanje o zaštiti prirode ili okoliša nekih utjecajnih znanstvenika, stručnjaka ili ekologa. Planinarska društva trebala bi prihvati poticaje REC-a nevladinim organizacijama gledc sudjelovanja javnosti u donošenju odluka o zaštiti prirode, a to znači da bi trebala: uključiti se u provođenje Zakona o otpadu, povezati se sa saborskim zastupnicima tražeći da se provode odluke o zaštiti prirode i okoliša; koristiti se uslugom javnog pravobranitelja kada je riječ o zaštiti prirode i okoliša; djelovati zajednički s ekološkim društvima, respektirajući pojedinačne probleme, ali i pomažući se uzajamno u njihovu rješavanju. (IS)

● **Zaštitarsko savjetovanje o Medvednici** održano je 8. prosinca u prostorijama HPS u Zagrebu između središnjice Eko-patrola HPS, povjerenika eko-patrola planinarskih društava Zagreba i šire okolice, predstavnika Šumarije Zagreb, "Zelene akcije" Zagreb, predstavnika Komisije za puteve i označavanja HPS, Komisije za propagandu HPS, Komisije za speleologiju HPS i Prirodoslovno-matematičkog fakulteta u Zagrebu. Na sastanku su bili: dr. Ante Starčević, predsjednik središnjice eko-patrola HPS i članovi dipl. ing. Margita Brundić, Vesna Matek, Ivica Bensa i Miljenko Haberle; dipl. ing. Herbert Krauthacker (Šumarija Zagreb), Robert Premuž ("Zelena akcija", Zagreb), Stanko Popović (PMF), Mladen Grubanović (Komisija za pl. puteve), dipl. ing. Juraj Posarić (Komisija za speleologiju), Senaid Serdarević (Komisija za propagandu) te predstavnici i voditelji eko-patrola iz HPD "Nikola Tesla", "Zanatlija", "Martinšćak" (Karlovac), "Vihor", "Sljeme", "Željezničar",

"Velebit", "Troglav", "Zagreb-Matica", "Naftalin" i "Dubovac" (Karlovac).

● **U skloništima noćenje samo u vrećama za spavanje.** U okviru svojih akcija "Za čiste planine" Komisija za zaštitu prirode HPS podržava inicijativu da se od 1995. godine iz svih planinarskih skloništa izbace madraci, a da se planinarima omogući noćenje samo u vrećama za spavanje. To će pridonijeti ne samo naporima za čiste planine (manje smeća), već i održavanju reda i čistoće u skloništima. (IS)

● **"Masovno planinarenje — da ili ne?"** bilo je glavna tema 1. i 2. listopada u Erjavčevoj koči na Julijskim Alpama, na 30. susretu planinara "triju država" (iz Furlanije, Koruške i Slovenije). Sudjelovalo je 70 predstavnika. Iz svake je zemlje održan jedan referat i nakon diskusije utvrđena su ova stajališta:

1. neprestano odgajati članstvo planinarskih društava, posebno najmlađe,
2. ne voditi masovne izlete u područja gdje je priroda osjetljiva,
3. snižavati standard ponude planinarskih kuća u visinskim područjima,
4. ograničiti pristup automobilima do planinarskih kuća
5. turistički obilazak planina raspršiti vremenski i prostorno,

6. osigurati stalni nadzor nad posjetiteljima planine,
7. suradivati s UIAA u informacijskoj kampanji,
8. pri opisima planinskih ljepota upozoravati da one nisu lako pristupačne i da taj osjetljivi svijet valja poštovati,
9. planinarskoj organizaciji osigurati status svjetodavca prije intervencija u planinskoj prirodi,
10. i nadalje istraživati posljedice masovnog planinarenja.

Referati (na slovenskom jeziku) i zaključci objavljeni su u posebnom biltenu što ga je umnožila Planinska zveza Slovenije. (ŽP)

● **Bez gljiva u naprtinjači.** "Nemojte se po planinama voziti biciklom da ne uništavate travu, nemojte skakati s padobranom da ne plašite divljač, nemojte se penjati po stijenama da ne ugrozite ptice, nemojte se kupati u planinskim jezerima da ne bi propala, nemojte na izlet s psom jer ugrožava... Sada se tim preporukama pridružila i: Nemojte brati gljive! U planinama nam gotovo ne preostaje drugo nego samo disati, a i to potiho" — žali se Igor Maher u slovenskom Planinskom vestniku (10,1994), ali odmah dodaje da su takva ograničenja slobode nužna želimo li

zaštititi slobodu drugih stanovnika planine, njihovog raslinstva i životinjstva. Upozorava da je u Hrvatskoj već zabranjeno branje gljiva (Jeste li to znali?), u Italiji se smije brati samo s posebnom dozvolom, u austrijskoj Štajerskoj gljive se smiju brati samo dva ljetna mjeseca. Ako u Sloveniji pokušate brati gljive, prijeti vam kazna od 20 000 kuna. (ŽP)

● **Eколоške vreće za spavanje obavezne?** Eko-lozi upozoravaju da su strojevi za pranje rublja vrlo opasni za planinsku prirodu i da ih valja zabraniti, zasad samo u objektima u visinskim regijama. U nekim alpskim zemljama (Austrija, Njemačka) planinari koji žele prenocići u takvim domovima moraju donijeti sa sobom tzv. ekošku spavaču vreću (ESV). Slovenci namjeravaju posjetiocima bez vreća uračunati je u cijenu noćenja. U Austriji se mogu nabaviti ESV od čistog pamuka, teške 400 grama, jednobojne ili šarene, namijenjene višekratnoj upotrebi, tj. perive su. Pranje posteljine, a to je gotovo nezamislivo bez detergenata, u Hrvatskoj bi najprije trebalo ukinuti u kraškim krajevima gdje otpadne vode začasni stižu do podzemnih vodotoka. Prve bi na udaru trebale biti planinarske kuće na Zavižanu, Biokovu i Risnjaku, te hotel Velebno i motel Vratnik na Velebitu. (ŽP)

Alpinizam i sportsko penjanje

● **Alpinistički odsjek Rijeka.** Nakon duže djelatnosti na pomlađivanju odsjeka, tj. na vođenju alpinističkih tečajeva pod vodstvom Stanislava Gilića, u riječkom je Alpinističkom odsjeku 10 članova steklo iskustva i uvjete da pristupe ispitu za naslov alpinist. Prošlo je već puno godina otkako je netko iz Rijeke pristupio tom ispitu, ali ne zbog neaktivnosti i nedostatka iskustva, već zbog nedovoljne brige o svom statusu i loše komunikacije nas iz Rijeke s Komisijom za alpinizam HPS. Dana 10. prosinca organizirali smo polaganje ispita kojem je pristupilo 10 naših članova. Ispitnu komisiju sačinjavali su Stanislav Gilić kao predsjednik, te Damir Jasprica i Ivan Bujan kao članovi. Ispitu su pristupili: Diana Silić, Nenad Silić, Valter Zubović, Nataša Zubović, Damir Košta, Željko Filjević, Željko Starčević, Milan Dolovski, Hrvoje Juroš i Predrag Miladinović. Po mišljenju ispitne komisije svi su zadovoljili. Gledajući na entuzijazam i aktivnost

nekolicine naših mladih članova, nadamo se da ćemo polaganje ispita ponovo morati organizirati. (Milan Dolovski)

● **Škola za nepalske himalajske vodiče**, koja je osnovana prije 14 godina pod kapom tadašnjeg Planinarskog saveza Jugoslavije, a zapravo su je vodili slovenski i hrvatski himalajci, prestala je djelovati. Teške ekonomskе i ratne prilike u Hrvatskoj opravdavaju izostanak hrvatskih instruktora. Prošlog su ljeta Slovenci sami nastavili prekinutu tradiciju, ali pod naslovom Slovenska himalajska škola (PV 9,1994, str. 377). Na tečaj su se prijavila 102 Nepalaca, od kojih je Nepalski planinarski savez izabrao 30, po jednoga iz svake trekinške agencije. Među njima je po prvi put i jedna žena. Tečaj je vodio Bojan Pollak, koji se žali što slovenska država premalo podupire ovaj pothvat slovenskih himalajaca, iako joj donosi afirmaciju u svijetu. Tako je npr. zapazio da se na zemljovi-

dima što izlaze u Nepalu Slovenija označava kao posebna država na području nekadašnje Jugoslavije, za razliku od Kine, Nizozemske i dr. Što bi tek rekli hrvatski himalajci koji su godinama požrtvovno radili u toj istoj školi? (ŽP)

● **Ograničenja za penjače.** Njemački planinarski savez (Alpenverein), koji ima 560 tisuća članova, lani je prilikom proslave svoje 120-godišnjice u Stuttgарту raspravljaо o vrućoj temi

"Penjački sport i bitop stijene", s gledišta zaštite alpskog prostora. U saveznoj državi Baden Württemberg, gdje savez ima 120.000 članova, ubuduće će biti zabranjeno penjati u 490 penjačkih područja. Slobodno će ih ostati samo 16(!). Penjači su zbog toga organizirali demonstracije na stuttgartskom glavnom trgu. Na proslavi su se žalili na slične neprilike i delegati iz Švicarske i Austrije. (ŽP)

Objetnice

● **70 godina PD Bilogora u Bjelovaru.** Bjelovarski su planinari 6. studenog svečano proslavili 70. obljetnicu utemeljenja svoga društva. Svečanost je započela na Gradskom groblju "Borik", gdje je pred križem položen vijenac u čast svim pokojnim članovima društva i svim poginulim planinarkama u obrani domovine, a nastavljena u planinarskom domu Kamenitovac održavanjem svećane skupštine društva. Nazočan je bio velik broj bjelovarskih planinara i gostiju iz prijateljskih planinarskih društava Daruvara, Feričanaca, Koprivnice i Varaždina. Nakon himne i odavanja počasti preminulim članovima i braniteljima domovine, prikazan je razvoj društva kroz ovih 70 godina. Potom su podijeljene zahvalnice zaslužnim članovima društva, njegovim prijateljima i dugogodišnjim dobrovorma — bjelovarskim poduzećima. Nakon planinarskog ručka, pošlo se na obilazak planinarskog puta "Bilogorskim stazama", a zatim su u domu projicirani dijapositivi s nedavnog uspona članova društva na Grossglockner. Svečanost je završena zabavom, koja je protekla u tradicionalnom planinarskom ugodaju. (S. Kirin)

● **20 godina PD INA-OKI.** Dana 19. prosinca 1974. godine okupilo se pedesetak ljubitelja prirode i izabralo upravni odbor od devet članova, a PSH obogatio se za još jedno društvo. Broj članova društva iz godine u godinu se povećavao, tako da je deseta godišnjica proslavljena s 580 članova. Društvo je tada imalo tri planinarske sekcije: "Okiroto" u Pregradama te "Imunološki zavod" i "Rafineriju Zagreb" u Zagrebu. Aktivne su bile skijaška i speleološka sekcija. Najviše je članova bilo 1988. godine (801). Ove, jubilarne godine ima svega 100 članova. Kroz proteklih 20 godina članovi su obišli mnoge planine u zemljama i inozemstvu. Dva su puta dospjeli na vrh Olimpa

(2917 m), popeli se na Toubkal (4165 m) u Africi i na Grossglockner (3789 m). Jedan se član popeo na Mont Blanc (4810 m) i na Kilimandžaro (5895 m), a drugi se u Napalu, na zapadnoj strani Himalaje, popeo na glečer Namaste (5200 m) i postavio zastavice sa simbolom INA-OKI. Moramo se podsjetiti i na naša tri planinarska puta, koja danas nisu više lako pristupačna: Petrova gora zbog okupacije, a Kornati i Vis zbog niskog životnog standarda planinara. Planinarski put Kornati s osmodnevnim krstarenjem, pa planinarski put Vis pružali su planinarkama novi oblik rekreacije: kupanje u moru i planinarenje po otočnim vrhovima, s kojih se unatoč malih visina pružaju prekrasni vidici. Predavanjima i projekcijama u Klubu radnika INA-OKI u Petrinjskoj 4, planinari svake srijede obnavljaju uspomene na prošle izlete. Drže ih poznati zagrebački planinari i alpinisti, te raznovrsni stručnjaci. Ta su predavanja postala prava "tribina grada Zagreba". Upoznavajući bogatstva prirodnih ljepota i ljudskog stvaralaštva te kroz živu riječ i sliku putujući cijelim svijetom, obogaćujemo svoju kulturu. Kroz proteklih 20 godina održano je 564 predavanja, na kojima je bilo oko 45.000 slušatelja. Koordinacija svih planinarskih društava INE organizira svake godine izlete u planinu pod motom "Planinari INE zajedno". Pod pokroviteljstvom Koordinacije održan je 1986. godine na Ponikvama na Medvednici dvodnevni Slet planinara. Za zasluge u planinarstvu Hrvatski planinarski savez i Planinarski savez Zagreba odlikovali su 54 člana našeg društva. Članovi se nadaju boljim vremenima, kada će moći planinariti po svim planinama hrvatske nam domovine. (Zvonimir Sliepčević)

Planinarstvo u tisku

● **1150 planinarskih šala.** Slovenski planinar Slavko Krušnik je napisao, a ČPZ Kmečki glas objavio knjigu od 400 stranica pod naslovom "Smeđ na vseh potih" u kojoj je autor, inače slovenski rekorder u obilasku transverzala, sabrao 1150 šala obilazeći planinarske transverzale. Iako većina tih šala nije planinarskog sadržaja, okvir je posve planinarski i knjiga je dokaz kako planinari mogu biti veseljaci. (ŽP)

● **Povijest športa** broj 103, za prosinac 1994., donosi i dva planinarska priloga. Prvi je, na sedam stranica, "Športsko penjanje u Hrvatskoj" Ž. Poljaka, ustvari pokušaj povjesnog prikaza

ovoga sporta (1986–1993). U drugom prilogu pod naslovom "Hrvatsko planinarstvo u književnosti i slikarstvu" glavni urednik Franjo Frntić daje pohvalan osvrt na dva naša izdanja u 1994. godini. (ŽP)

● **Još jedni "dodiri neba".** Nakon Berljakovih "Dodira neba" (HPS 1992), knjige o Himalaji s nepalske i tibetanske strane, Založba Obzorja iz Maribora objavila je u zbirci "Domaće in tuje gore" prvenac velenjskog alpinista Ivča Kotnika koji naslovom "Dotik neba" jako podsjeća na Berljakovu knjigu. Sadrži doživljaje u visokim planinama i stijenama. (ŽP)

Orijentacijski sport

● **Orijentacijska djelatnost u Rijeci.** Komisija za orijentaciju Općinskog planinarskog saveza Rijeka djeluje za svaku pohvalu. Ono što posebno ugodno iznenadjuje jest redovito izlaženje Biltena orijentacije. Eto, ižašao je petnaesti broj na četredeset stranica, vrlo dobro tehnički ureden. To radi glavni i tehnički urednik Simon Radić. Pored obilja stručnog i poučnog teksta, tu su brojni rezultati raznih natjecanja, fotosi, karikature, vinjete. Ugodno djeluje što se u Biltenu pored domaćih autora javljaju i orijentaciisti Zagreba, Pule a i drugi. Ipak, posebno se priznanje mora odati stalnim suradnicima Zoranu Laziću, Dinku Fištretku, Alenu Tadijaniću, Edinu Smlatiću i Simonu Radiću. Pored biltena, ižašla je i pozamašna informacija o štafetnom prvenstvu Hrvatske, održanom 12. i 13. studenog u Rovinju. To je ustvari XXVIII "Trofej Torpedo". Organizatori su bili PD "Torpedo" Rijeka, POK "Rijeka" i PD "Glas Istre" iz Pule. Bilo je to posljednje natjecanje ove godine za Kup Hrvatske. Za natjecanja su se prijavila 163 natjecatelja, a startalo ih je 150. Natjecanje je organizirano bez propusta i imalo je regularan tijek. Sudjelovali su POK HV, "Jelen" Jastrebarsko, HPD HPT "Sljeme" Zagreb, VŠD "Ban Krsto Frankopan" Koprivnica, Druga gardijska brigada "Gromovi" Zagreb, HOD "Antun Mihanović" Zagreb, PD "Torpedo" Rijeka, POK "Rijeka", PD "Kamenjak" Rijeka, PD "Platak" Rijeka, HPD "Japetić" Samobor, HPD "Kapela" Zagreb, HPD "Vihor" Zagreb, Mariborski orijentacijski klub Maribor, VP 1030 Samobor, POK "Maksimir", HPD "Runolist" Zagreb i Orijentacijski klub Škofja Loka. (Miljenko Pavešić)

● **Orijentacijsko natjecanje u Karlovcu.** HPD "Martinščak" i Stanica vodiča iz Karlovačke organizirali su u nedjelju 20. studenog 1994. orijentacijsko natjecanje na terenima Male i Velike Jelse i Zadobara. Start je bio u 10 sati ispred planinarskog doma "Mont Zadobarje" u Zadobaru, gdje je bio ujedno i cilj. Prva tri natjecatelja u svakoj kategoriji dobili su diplome a nakon toga je za sve natjecatelje i organizatore upriličen zajednički ručak. Diplome su dobili u I. kategoriji: 1. Kristinka Vinković, 2. Marina Šojat i 3. Biljana Bekić; u II. kategoriji: 1. Biserka Jakšić, 2. Vlado Furač i 3. prof. Josip Vuković, u III. kategoriji: 1. dr. Ante Starčević, 2. Saša Bonetić i 3. Marijan Pavlović i Miroslav Vlaisavljević.

● **Vikend orijentacije u Rovinju.** Lijep primjer simbioze planinarstva i turizma odigrao se u Rovinju 12. studenog. U Rovinju je PD "Torpedo" iz Rijeke organiziralo 18. trofej "Torpedo" koji je bodoval za Kup Hrvatske u orijentacijskom trčanju. Na prekrasnim terenima Zlatnog rta nastupili su natjecatelji iz Slovenije, Italije i Hrvatske. U elitnim kategorijama za muškarce prvo mjesto osvaja Tihomir Salopek, član HPD "Sljeme" Zagreb, a za žene Dunja Uročić, članica POK "Maksimir" iz Zagreba. Prelazni trofej "Trofej Torpedo" osvajaju članovi HPD "Vihor" iz Zagreba. Sljedećeg dana je na istim terenima u organizaciji POK "Rijeka", PD "Torpedo" i PD "Glas Istre" održano 3. štafetno prvenstvo Hrvatske. Na kraju, hvala Poglavarstvu Primorsko-Goranske županije, Općinskom planinarskom savezu Rijeka, Športskom savezu Rovinj, a posebno članovima PD "Glas Istre" iz Pule na razumijevanju i pomoći.

(M. Pavešić)

● **Djelatnost sekcije Seniora Rijeke**, čiji su članovi iz svih planinarskih društava Rijeke, na zavidnoj je visini i služi za primjer u svakom pogledu. Izleti se održavaju redovito svake nedjelje, a na tjednim sastancima demonstriraju se projekcije dijapozitiva, održavaju razgovori i predavanja. Zbog sve veće djelatnosti markacista, član Komisije HPS za markacije Miljenko Pavešić održao je početkom siječnja predavanje o novinama u označavanju planinarskih staza, popraćeno planinarskim znacima, tablicama, strelicama i drugim u naravnoj veličini i bojama. Skup je bio vrlo dobro posjecen. Seniori se pripremaju za označavanje nove i vrlo zanimljive staze u masivu Kamenjaka, a neće izostati ni druga planinarska djelatnost u riječkom planinskom zaleđu.

(Miljenko Pavešić)

● **95. obljetnica HPD Strahinjčica** proslavljenja je na skupštini održanoj 17. travnja 1994. Počecima širenja planinarstva u Krapini pridonio je odvjetnik dr. Josip Majcen, koji je imenovan prvim povjerenikom Središnjice HPD u Zagrebu 1883., a odluka o osnivanju Podružnice u Krapini utemeljena je 1898. To je potaklo zaljubljenika u prirodu, kotarskog šumara Gašu Vaca, da okupi Krapinčane na prvoj skupštini 19. travnja 1899. g. Bilo je to u reprezentativnoj zgradji Hotela "Kruna" u Krapini, Magistratska 1 (dan je tu sjedište Županije Krapinsko-Zagorske). Prvi je predsjednik bio Žiga vitez Maravić, dopredsjednik Vilibaldo Sluga, agilan dugogodišnji krapinski gradonačelnik, tajnik Gašo Vac, a blagajnik Franjo Kalečak. Društvo je imalo tridesetak članova. U prvoj godini djelovanja uredene su za najbliže pohode planinarske staze na "Tri Kralja", Goleš, Brezovicu i druge okolišne predjele prema Strahinjčici. Prvi aktivniji voditelj krapinske mladeži na planinarskim pohodima bio je prof. Vilim Mahorić. Poticaji svestranijoj planinarskoj djelatnosti bili su pojačani pripremama i izgradnjom Planinarskog doma na Strahinjčici. U toj akciji bio izuzetno zaslužan naš domoljub prof. dr. Mirko Lamer, ondašnji predstojnik za promicanje turizma Banovine Hrvatske (1940). Dom je podignut navedene godine, a do 25. siječnja 1941. postavljeni su prozori i vrata. Oštećenja nastala tijekom ratnog razdoblja (1941–45) popravljena su i aktivnosti obnovljene, što je ustanovljeno na skupštini 17.12.1948. Prof. Ivan Vrence izabran je tada za predsjednika, a poslije njega dr. Ivo Veronek, koji je zdušno pomagao održavanje škole mladim planinarama. Stalno je vođena briga o uređenju i opremanju doma. Svake se godine uređuju okolišni prostori, a ustanovljen je i čuveni "Put Đedeka Kajbumčaka", gdje planinari mogu potvrđivati svoje pohode. Pod upravljanjem

predsjednika ing. Jeronima Ferčeka i tajnika Filipa Majića, uz uspješnu suradnju drugih članova UO, priređeni su mnogobrojni planinarski pohodi po Sloveniji, Istri, Hrvatskom primorju, Samoborskom gorju, Hrvatskom zagorju... Prigodom obilježavanja 800. obljetnice grada Krapine i 95. god. djelovanja HPD "Strahinjčica" priređena je prigodna izložba u Krapinskoj gimnaziji. Osim publiciteta u dnevnim, krapinskim i zagorskim novinama, u planinarskom tisku i monografijom o Krapini (1960), objavljene su dvije spomen-publikacije, a dr. Ljerka Regula je objavila znanstveni rad o planinskom bilju na Strahinjčici i u Krapinskom kraju. Skupštinu je pozdravio Nikola Aleksić u ime HPS, te predstavnici planinarskih društava. Zaslужnim članovima i suradnicima dodijeljene se Spomen-zahvalnice kao podstrek za buduću međusobnu uspješnu djelatnost

(A. Kozina)

● **Škola planinarskih vodiča u Splitu**. Koncem prosinca završila je škola planinarskih vodiča ljetnih pohoda, koju je organizirala Stanica planinarskih vodiča u Splitu. Organizirana je prema jedinstvenom sustavu školovanja u planinarskoj organizaciji. Ovo specijalističko školovanje nadgradnja je nakon završene Opće planinarske škole i odgovarajućeg staža u planinarskoj organizaciji. Program je bio prilagoden mogućnostima polaznika, tj. njihovom slobodnom vremenu: predavanja jednom tjedno (srijedom na večer), a praktične vježbe na raznim planinskim terenima u osam vikenda. Nastavni predmeti: organiziranje izleta, tura i pohoda, vodička organizacija i vodička djelatnost, orientacija u prirodi, prva pomoć s pristupom unesrećenom, osnove spašavanja u planini i osnove alpinizma. Uspješan rad škole temelji se na entuzijazmu planinarskih vodiča koji su njeni organizatori i voditelji. Sudjelovali su alpinisti, gorski spašavatelji, stručni meteorolog, liječnik opće medicine i biolog-ekolog. Odazvali su se mnogi iskusni i kvalificirani predavači i instruktori. Školu je završilo samo 8 polaznika, iako je započelo njih 13. Bez obzira na osipanje, koje je normalna pojava, treba naglasiti i visok kriterij, s obzirom na funkciju budućih planinarskih vodiča, tj. njihovu stručnost, ozbiljnost i odgovornost u vodičkoj službi.

(Milan Sunko)

● **Istarski planinarski put** prošlo je od 1976. do konca 1994. godine 2020 planinara (od toga 90 u 1994. godini). Sada na tom putu postoji mogućnost noćenja na Lisini, Poklonu, Koritimu pod Brajkovim vrhom, Račoj Vasi i usputnim selima.

(Josip Sakoman)

PLANINARI KOD PREDSJEDNIKA TUĐMANA

Predsjednik Republike Hrvatske dr. Franjo Tuđman priredio je 27. siječnja u Predsjedničkim dvorima svečano novogodišnje primanje za sportaše i sportske djelatnike. Od planinara bili su prisutni himalajci Stipe Božić iz Splita i Darko Berljak, predsjednik IO HPS. Tom je prilikom Stipe Božić predsjedniku poklonio osobit poklon — kamen s vrha Mount Everesta.

● **HPD "Troglav" u Zagrebu.** Tijekom 1993., a naročito 1994., Planinarska sekcija ŠD Pliva bila je vrlo uspješna kao i cijelo ŠD Pliva. Program aktivnosti potpuno je ostvaren i za nas se ponovo čulo, ne samo u Plivi nego i šire. Gotovo u svakom broju "Pliva magazina" moglo se čitati o našim izletima u mnoga područja Hrvatske, Slovenije, Italije. Najatraktivniji su bili dvodnevni izleti vlastitim autobusom. Zahvalni smo Športskom društvu Pliva koje nam to omogućuje po simboličkim cijenama. Na našim sastancima u lijepom prostoru u Slovenskoj 6 održan je niz predavanja u tri ciklusa, od kojih mnoga uz projekciju dijapozitiva. Bilo ih je preko 35; jedan ciklus iz planinskih područja Hrvatske i stranih zemalja, drugi je bio planinarska škola, kroz koju smo obrađivali razne planinarske vještine, a treći, koji posebno ističemo, ciklus predavanja o zaštiti prirode organiziran uz pomoć HPS. Društvo je povećalo članstva za 50% (sa 100 na oko 150), među prvima u Zagrebu sastavilo je program obrazovanja i djelovanja na zaštiti prirode te osnovalo eko-grupu, koja je u prvoj akciji, u studenom, očistila HPD-ov put na Sljemenu. Pisali smo u dnevnom tisku, Hrvatskom planinaru, Vikendu, Magazinu, Bilogorskom planinaru, a o temama iz zaštite prirode u Zelenim vijestima. Sudjelovali smo i u emisiji o zaštiti prirode na Radio Šljemu-nu. Naši članovi postigli su značajna fotografadska priznanja; radovi su im bili prihvaćeni za izložbu Flora croatica, na natječaju za kalendar "Planine Hrvatske" i za izložbu Fotografija u Hrvatskoj 1994. u Trakošćanu. Ohrabreni tim uspjehom odlučili smo napraviti izložbu fotografija naših članova, koja je postavljena u našim prostorijama do konca veljače, pa vas pozivamo da je pogledate utorkom od 19 sati u Cankarevoj 22, u prostorijama ŠD Pliva. Sadrži 27 fotografija što su ih snimili članovi društva. Izložbu ćemo nakon toga prenijeti u druge izložbene prostore, a nudimo je i drugim društvima. Naša je markacijska grupa lani trasirala i markirala novi put u Samoborskom gorju Grdanjci – Višnjevac. (Đenka Špralja)

● **Tragom Želimira Kanture po Medvednici.** U nedjelju 22. studenoga 50 planinara se uputilo iz Dubrave autobusom ZET-a do Markuševačke Trnave, da bi odatle nastavili put pješice nepoznatim putem što ga je opisao veliki ljubitelj naše

Medvednice pokojni Želimir Kantura. Naime, krenuli smo putem pod oznakom 24 i 25, odvojili se te nastavili tako strmim putem na vrh Pečovja, da je mjestimično trebalo ići četveronoške. Do Kaptolske lugarnice na Gorščici stižemo nakon tri sata, što dovoljno govori o teškoći puta. Usput se uspinjemo na Oštrec, kako se taj vrh naziva u prigorsko-zagorskom dijalektu. U Kaptolskoj lugarnici na Gorščici domaćin je pripremio, kao i obično, najjeftinije jelo na čitavoj Medvednici. Nakon poduzeća odmora vraćamo se u Vidovec, ali opet stazama našega pokojnog Želimira. Tu opet nešto Medvednica pruža planinarima: nailazimo na izvor, koji je ograđen još za davno prošlog vremena. Gospodin Zoran Gomzi kao voditelj i njegov pomoćnik g. Mato Biličić vodili su besprijeckorno. (Josip Sakoman)

● **Nudističko skijanje u Austriji.** Kada dan postaju dulji a sunce sve jače, udaljeni Dachsteinplateau privlači ljubitelje sunca. Polaze žičarom od Obertrauna do 1750 metara visokog Schilcherhausa, gdje skidaju odjeću, stavljaju skije i kreću u golisavi užitak skijanja, dug pet kilometara. Zimski doživljaj snijega i sunca tu se osjeća na vlastitoj koži u punom smislu riječi. Kako i najuporniji ljubitelji nudističkog skijanja trebaju predahnuti, onđe je ugodni Schilcherhaus za utopljavanje, s neodoljivim izborom svih mogućih pića i jela. Želite li skijati potpuno goli na snijegu, nazovite Schischule Schilcher, A-4831 Obertraun Tel: 61 31/585. (Iz Biltena austrijskog kulturnog centra u Zagrebu)

● **Dom pod Grebengradom** otvoren je vikendom i blagdanima te po dogovoru s domarom Jurajem Kolićem, tel. 042-612-605.

● **Zagrepčani, dodite vidjeti!** Planifora, planinarska fotografadska radionica PD "Novi Zagreb", i ove godine nastavlja s predavanjima utorkom u 19,30, u prostorijama Auto-moto kluba Siget (Novi Zagreb). Na programu su ovi predavači i teme:

— 28. veljače Darko Mihelj: Foto humor i satira

— 14. ožujka Neven Čobanov: Goranski motivi

— 28. ožujka Nenad Vađić: Simfonija u D(abar) kuku

— 4. travnja Franko Čuvalo: Moje planinske jeseni

— 18. travnja Zlatko Matićić i dr.: Sedam patuljaka oko Velike Babe

— 2. svibnja Nenad Vađić: Čuđenje iz divnog podnebesja. (ŽP)

● **Nesreće hrvatskih planinara u Sloveniji.** Iz posebnog priloga s analizom planinarskih nesreća u Sloveniji što ga svake godine objavljuje Planinski vestnik, doznajemo da su i neki planinari iz Hrvatske doživjeli nesreće. Izdvajamo: Zdenku Korelc iz Šibenika (r. 7.1.1964) trebalo je spašavati iz Prisojnikovog okna zbog loše opreme i nedostatka iskustva. S istoga je razloga Dragica Smočić iz Zagreba (r. 24.3.1923) teško ozlijedena na Komni. Smrtno su se unesrećile Lidija Virgel iz Osijeka (r. 1.1.1960) pod Špičkom, a Simona Soušek iz Zagreba (r. 16.9.1979) u Maloj Pišnici. (ŽP)

● **HPD Kapela** održalo je 10. siječnja već tradicionalnu novogodišnju skupštinu na kojoj je bilo oko 120 članova. Nakon kraće uvodne riječi i uobičajenog izviješća o radu prošle i najave plana za iduću godinu, skup je završio planinarskom veselicom. (K. Milas)

● **Uskoro nova karta Medvednice.** Budući da su sve karte Medvednice odavna rasprodane, ing.

Zlatko Smerke priprema novo, prerađeno izdanje svoje karte, ovaj put u mnogo preciznijem mjerilu. Izlazi iz tiska u ožujku. (ŽP)

● **Preporučamo!** Obilazak planinarskog puta "Kolijevkom hrvatske državnosti" preko Kozjaka, od Bijaća do Klisa, organizira Komisija za puteve HPS posebnim autobusom od 3. do 5. ožujka. Prijave u poslovnici HPS, tel. 448-774.

● **Staza za planinski bicikлизам.** U Visokim turama iznad Salzburga uređena je oko Oberntauerna, radstatskog gorskog prelaza, 22 km duga staza namijenjena mountain-bykeu, s 1100 m visinske razlike. Važno je da se ta staza ne podudara s pješačkim stazama. (ŽP)

● **Rollei projektor** 1:3, 250 mm za 6x6 cm i Leica dijapositive prodajem za 1600 kuna. Tel. 440-474 (7-9 sati)

Slika na zadnjoj stranici korica:
Mladen Veža: Omiš (ulje na platnu, 1960).
Ilustracija iz naše knjige "Hrvatska planinarska književnost" (HPS 1994). U pozadini alpinistički eldorado u stijeni Stomorice.

Autor karikatura u ovom broju je prof. Miroslav Barić.

Preporučamo svakom planinaru!

Darko Berljak: *DODIRI NEBA* (putopisi po Himalaji i oko nje, s ilustracijama u boji, 45 kuna)

Zlatko Smerke: *PLANINARSTVO I ALPINIZAM* (planinarski udžbenik na 500 stranica, s oko 200 slika, 45 kuna)

Željko Poljak: *HRVATSKA PLANINARSKA KNJIŽEVNOST* (antologija izabranih i ilustriranih tekstova, 250 stranica, 50 kuna)

Važne obavijesti pretplatnicima!

Unatoč ranijim upozorenjima, neki pretplatnici ne upisuju na novčanoj uplatnici u rubriku "Poziv na broj" svoj pretplatnički broj pod kojim se vode u našoj evidenciji (to je onaj broj koji stavljamo uz pretplatnikovo ime na omotnici svakoga poslanog broja). Budući da nam ni banka ni pošta ne šalju kopiju uplatnice ni ime uplatioca, nego samo njegov broj, mi ne možemo znati tko je novac doznačio ako toga broja nema. Isto tako ne znamo ni promjenu pretplatnikove adrese ili novog naziva njegove ulice, pa zbog toga nastaju nepotrebni nesporazumi. Zato ponovno molimo sve pretplatnike:

1. Nipošto ne šaljite pretplatu ako niste svoj pretplatnički broj upisali u rubriku "Poziv na broj" na uplatnici
2. Ako ga ne znate, nazovite nas na tel. 448-774 ili ga od nas pismeno zatražite
3. Ako ste promjenili adresu ili je vaša ulica dobila novi naziv, javite nam i to telefonom ili pismom (nije dovoljno novu adresu unijeti u uplatnicu)
4. Novi pretplatnik, koji još nema broja, najbolje će učiniti da nam pošalje fotokopiju uplatnice, sa zahtjevom da mu javimo njegov pretplatnički broj
5. Ako nam još niste poslali pretplatu, učinite to odmah, jer je rok odavna prošao i broj 3 vam više nećemo slati. Budući da ćemo broj 3 tiskati samo u toliko primjeraka koliko je pretplatnika, ne možemo vam ga garantirati ako do tiskanja ne stigne vaša pretplata.

Jubilarni pohod:

"TRAGOM PRVOG IZLETA HPD-a"

Kao što smo u prošlom broju najavili, ova završna priredba proslave 120. obljetnice organiziranog hrvatskog planinarstva održava se u nedjelju 21. svibnja tradicionalnim smjerom: Samobor – Rude – Oštrelj – Plešivica.

Organizatori, Hrvatski planinarski savez i HPD "Japetić", pozivaju sva planinarska društva da svojim članovima omoguće dolazak organiziranjem skupnog izleta i mole da im se do 1. travnja javi približan broj posjetilaca, kako bi im se rezervirao potreban broj prigodnih planinarskih značaka i prospekata.

Sve obavijesti u poslovnici HPS, tel. 448-774

CHROMOS

Tvornica grafičkih boja

za grafičku industriju proizvodimo:

- boje za sve tehnike tiska s pripadajućim primjesama,
- različita pomoćna sredstva za rad u tiskarama,
- grafičke lakove,
- po željama kupaca izradujemo boje i primjese.

CHROMOS

Printing Ink factory

za industriju prerade plastičnih masa proizvodimo:

- boje za bojenje polietilena, polistirena, PVC-a u obliku granula,
- boje u tekućem stanju za bojenje polietilena, polistirena, ABS-a,
- boje za bojenje nezasićenih poliestera,
- boje za bojenje gume.

Zagrebačka 30, 41430 Samobor

Telefon: 041/ 782-122

Telefax 041/ 782-430

Telex: 21717 chrom rh